

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Гуманітарний навчально-науковий інститут

Кафедра прикладної лінгвістики

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Н.М. Філіппова

«16» грудня 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття магістерського рівня вищої освіти
на тему:

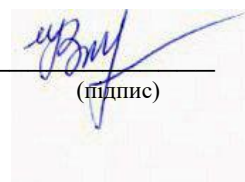
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК:

**«МОРФОЛОГІЧНІ ДОМІНАНТИ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИХ КОДІВ У
ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ О. ГЛУШКА»**

Виконав: студент / студентка

групи 6521мз

Ворчакова Ірина Євгенівна



(підпис)

Керівник роботи:

канд. філол. наук, доцент Національного
університету кораблебудування імені
адмірала Макарова

Щербак Олена Володимирівна



(підпис)

Миколаїв – 2022 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ
АДМІРАЛА МАКАРОВА
Навчально-науковий гуманітарний інститут**

Кафедра прикладної лінгвістики

Спеціальність 035 «Філологія» спеціалізація 035.10 «Прикладна лінгвістика»

Галузі знань 03 Гуманітарні науки

Освітня програма ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

О. А. Дубова

(підпис)

16.12.2022 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

Студентці Ворчакова Ірина Євгенівна
(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Електронний довідник: «Морфологічні домінанти лінгвосеміотичних кодів у художньому дискурсі О. Глушка»

Керівник роботи канд.філол.наук, доцент Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова Щербак О. В.

Затверджені наказом ректора № 126-уч від 05.09.2022 р.

2. Термін подання роботи: 10.12.2022 р.

3. Вихідні дані по роботі: магітерська робота на 104 сторінки

4. Перелік питань, що підлягають розробці:

1. Теоретичні засади вивчення кодів і субкодів як конструктів лінгвосеміотичного простору художнього твору

2. Морфологічні характеристики кодів та субкодів лінгвосеміотичного простору художніх творів О. К. ГЛУШКА

3. Розроблення прикладного програмного забезпечення

4. Охорона праці в галузі

5. Перелік презентаційних матеріалів: презентаційний файл 16 стор.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
3	Кандидат технических наук, доцент Ажищев В.Ф.	20.10.2022 р. Отримано	25.11.2022 р. Виконано

7. Дата видачі завдання 10.12.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і теми випускної кваліфікаційної роботи, укладання бібліографії за обраною темою; опрацювання наукової і навчальної літератури за обраною темою	до 1.09.2022 р.	виконано
2.	Укладання плану-проспекту роботи.	до 5.09.2022 р.	виконано
3.	Збирання, аналіз, систематизація фактичного матеріалу до досліджуваної теми	до 15.10.2022 р.	виконано
4.	Написання тексту «Вступу»	до 20.10.2022 р.	виконано
5.	Написання тексту 1 розділу	до 30.10.2022 р.	виконано
6.	Написання тексту 2 розділу	до 15.11.2022 р.	виконано
7.	Написання тексту 3 розділу і загальних «Висновків»	до 25.11.2022 р.	виконано
8.	Подання чернетки повного тексту роботи керівникові. Доопрацювання тексту роботи згідно з зауваженнями керівника	до 25.11.2022 р.	виконано
9.	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи	30.11.2022 р.	виконано
10.	Доопрацювання повного тексту, подання оформленої за чинними вимогами випускної кваліфікаційної роботи на кафедру прикладної лінгвістики	5.12.2022 р.	виконано
11.	Отримання відгуку керівника	10.12.2022 р.	виконано
12.	Отримання рецензії	10.12.2022 р.	виконано
13.	Подання повного пакету документів, що супроводжують дипломну роботу	10.12.2022 р.	виконано
14.	Отримання допуску випускної кваліфікаційної роботи до захисту	10.12.2022 р.	виконано

Магістрант

Ірина ВОРЧАКОВА

Керівник роботи

Олена ЩЕРБАК

АНОТАЦІЯ

Ворчакова Ірина Євгенівна магістерська робота на тему: Електронний довідник: «Морфологічні домінанти лінгвосеміотичних кодів у художньому дискурсі О. Глушка»

Визначаються та кваліфікуються морфологічні домінанти лінгвосеміотичних кодів у лінгвосеміотичному просторі художнього твору (на матеріалі прозового доробку О. К. Глушка).

Ключові слова: лінгвосеміотичний код та субкод, лінгвосеміотичний простір, морфологічна модель кодів, художній твір О. К. Глушка.

SUMMARY

Vorchakova Iryna Evgenievna master's thesis topic: Electronic reference book: "Morphological dominants of linguosemiotic codes in the artistic discourse of O. Hlushko"

The morphological dominants of linguosemiotic codes in the linguosemiotic space of a work of art are determined and qualified (based on the prose work of O.K.Hlushko).

Key words: linguosemiotic code and subcode, linguosemiotic space, morphological model of codes, fiction by O. K. Hlushko.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОДІВ І СУБКОДІВ ЯК КОНСТРУКТІВ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНОГО ПРОСТОРУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ	10
1.1 Лінгвосеміотичний простір художнього твору: генезис, структура, ознаки.....	10
1.2 Поняття «код» та «субкод» у колі лінгвосеміотичної проблематики	
1.3 Типологічна диференціація кодів та субкодів у лінгвосеміотичному просторі прозових творів О. К. Глушка ..	24
РОЗДІЛ 2 МОРФОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОДІВ ТА СУБКОДІВ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНОГО ПРОСТОРУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ О. К. ГЛУШКА	36
2.1 Частиномовна моделюваність кодів та субкодів: структурно- функціональний аспект.....	36
2.1.1 Морфологічні моделі герменевтичних кодів.....	39
2.1.2 Морфологічні моделі семічних кодів.....	42
2.1.3 Морфологічні моделі символічних кодів.....	52
2.1.4 Морфологічні моделі проайретичних кодів.....	55
2.1.5 Морфологічні моделі гномічних кодів та їхніх субкодів.....	58
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ ПРИКЛАДНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	
3.1 Сайт-довідник: сутність, вимоги та принципи створення.....	70
3.2 Етапи створення довідника для презентації	75
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ.....	79
4.1 Охорона праці: провідні завдання.....	79
4.2 Причини професійних захворювань і виробничого травматизму.....	83
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91

ВСТУП

Сьогодні в лінгвосеміотиці спостерігається тенденція до виокремлення типів кодів та субкодів, що складають основу лінгвосеміотичного простору художніх творів. Перші спроби класифікації всієї сукупності кодів здійснено в зарубіжній семіотиці (див. праці Р. Барта, О. Є. Бразговської, А. А. Диденко, У. Еко,). Натомість в українській лінгвістиці останнім часом узвичаївся підхід до типологічних різновидів субкодів як репрезентантів культурного універсуму (див. праці С. Н. Денисенко, О. О. Селіванової, О. С. Снитко, І. О. Тараби та ін.). Ця проблематика набула розвитку завдяки дослідженню семантики цих вербалізованих маркерів простору (див. праці Н. Ф. Венжинович, О. М. Галинської, Н. М. Шарманової, С. О. Шестакової, О. В. Щербак, Л. Ф. Щербачук та ін.). Проте сьогодні зростає потреба у вивченні не тільки значень кодів та субкодів, а також і їхніх форм, що посилюють семіотичну функційність художнього твору. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження морфологічної генези кодових домінант лінгвосеміотичного простору. З'ясування особливостей частиномовної представленості, визначення та систематизація характерних для їхнього мовного вираження морфологічних категорій у вітчизняній науці лише починає започатковуватися, зокрема подібний аналіз здійснено на матеріалі прізвищ американських штатів і міст (див. працю О. С. Фоменко) та фітокольоризмів із творів О. Гончара (див. працю С. І. Кондратенко), хоча ці дослідження не дають цілісного уявлення про специфіку морфологізації семіотичних явищ, що й визначає загальну **актуальність** магістерської роботи як в аспекті комплексної характеристики лексико-граматичних розрядів усіх типів семіотичних кодів на матеріалі українських текстів, так і через необхідність побудови морфологічних моделей для встановлення їхнього функціонального потенціалу, що ще не було безпосереднім предметом наукового обґрунтування в українському мовознавстві.

Увиразнює також актуальність дослідження спроба розв’язання проблеми знакової структури кодів художнього твору та опис найбільш частотних морфологічних категорій знаків, уживаних у їхній площині, що употужнюють не тільки семантику та синтактику семіотичних конструктів, але й указують на прагматичні орієнтації лінгвосеміотичного простору в цілому.

Об’єктом дослідження є коди як складники лінгвосеміотичного простору прозового доробку О. К. Глушка, а **предметом** – морфологічні засоби їхньої актуалізації.

Мета роботи – визначення й лінгвістична кваліфікація морфологічних домінант лінгвосеміотичних кодів у лінгвосеміотичному просторі художнього твору (на матеріалі прозового доробку О. К. Глушка).

Для досягнення поставленої мети вирішено такі **завдання**:

- розглянути основні етапи дослідження лінгвосеміотичного простору художнього твору, з’ясувати його структурні особливості й семіотичні ознаки, а також навести основні типи;
- деталізувати сутність поняття «код» як складника лінгвосеміотичного простору художнього твору, визначити їхні специфічні властивості та структурну організацію;
- встановити різновиди кодів і запропонувати основні критерії їхньої типологічної класифікації;
- обґрунтувати залежність типу коду від характеру семіотичного знака, що входить до його структури;
- розробити морфологічні моделі семіотичних кодів, виявлених у прозовому доробку О. К. Глушка, а також визначити домінанти в них;
- укласти електронний довідник із теми дослідження.

Джерельною базою дослідження обрано прозові твори О. К. Глушка, зокрема роман «Кінбурн» (1988) та 13 оповідань, що увійшли до збірки «Маслиновий гай» (1981).

Фактичним матеріалом роботи стали понад 700 кодів, дібрані методом суцільної вибірки з проаналізованих текстів художніх творів.

З урахуванням мети й завдань, а також складності предмета дослідження, в роботі використано низку загальних та спеціальних **методів дослідження**. Серед загальних методів застосовано аналітичний та метод узагальнення, що уможливило систематизацію теоретичного блоку дослідження, а також сприяло результативній кваліфікації фактичного матеріалу. За допомогою методу кількісного аналізу встановлено перелік і подано інформацію про загальний обсяг масиву кодових та субкодових елементів аналізованих творів. Метод вибірки використано з метою встановлення лінгвосеміотичних властивостей кодів і субкодів. Доцільним стало й використання спеціальних наукових методів. Методика морфологічного моделювання дав змогу виявити структурні особливості кодів і субкодів, а також визначити зв'язок між їхньою семіотичною експлікацією та частиномовним вираженням. довести їхню багаторівневість та складність з урахуванням Дистрибутивний аналіз забезпечив з'ясування багаторівневості та складності кодів і субкодів через виявлення в їхній композиції різнорідних за частиномовним представленням знаків. Серед методів інших наук використано метод формального забезпечення, а саме методику конструктора, для укладання електронного довідника з теми.

Наукова новизна роботи визначається тим, що вперше в українській лінгвосеміотиці запропоновано структурно-функціональні моделі кодів, отриманих шляхом аналізу їхніх морфологічних особливостей. Зроблено спробу пояснити залежність функціонального потенціалу коду від частиномовної динаміки його ключового знака. Крім того, в дослідженні узагальнено й систематизовано погляди зарубіжних і вітчизняних науковців на природу лінгвосеміотичного простору; наведено дефініцію цього поняття; уточнено зміст термінів «код» і «субкод». Також виявлено й описано найуживаніші морфологічні категорії домінантних конструктів кодів з огляду

на їхню здатність актуалізовувати лінгвосеміотичну площину художніх творів. Новітнім є здійснення комплексного аналізу морфологічного статусу кодів з урахуванням їхньої знакової генези (за класифікацією Б. А. Успенського). Також новою в роботі є спроба укласти електронний довідник із синтезованим представленням установлених наукових фактів.

Теоретичне значення дослідження полягає в комплексному вивченні семіотичної природи прозових творів О. К. Глушка; розробці теоретичних засад і процедури вивчення таких семіотичних феноменів, як код і субкод, що мають лінгвістичний статус; у висвітленні їхньої ролі в інтерпретації лінгвосеміотичного простору художніх творів; у виявленні чинників їхньої морфологізації як процесу актуалізації загального континуумного поля досліджуваних текстів. Крім того, встановлені функціональні параметри морфологічних засобів актуалізації кодів і субкодів можуть застосовуватися й в подальшому опрацюванні морфології української мови та лінгвосеміотики.

Практична цінність роботи виявляється в тому, що її результати можуть бути використані під час читання лекцій, підготовки спецкурсів та спецсемінарів, укладання підручників і навчально-методичних посібників із лінгвосеміотики, морфології сучасної української мови, лінгвістичного аналізу художнього тексту. Матеріали та висновки дослідження прислужаться в науково-дослідній роботі студентів філологічних спеціальностей, а також у лексикографічній практиці науковців.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОДІВ І СУБКОДІВ ЯК КОНСТРУКТІВ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНОГО ПРОСТОРУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

1.1 Лінгвосеміотичний простір художнього твору: генезис, структура, ознаки

Увага сучасної лінгвосеміотики до явища просторовості художнього твору зумовлена потребою дослідження особливостей його мовно-літературної архітекτονіки, що виступає своєрідною інваріантною моделлю структури просторової маркованості. Саме у межах ЛСП художній твір стає доступним для інтерпретації його семантичного, синтаксичного та прагматичного рівнів шляхом аналізу семіотичних знаків, що лежать у його основі, а також завдяки прочитанню кодів, які є вербальними репрезентантами бінарних начал мовностильового представлення авторського задуму.

Початок теоретико-методологічного осмислення ЛСП художнього твору пов'язаний із діяльністю представників Московсько-Тартуської школи семіотики другої половини XX ст., де центральною проблемою було дослідження семіотичних функцій просторових відношень у літературі, а також вивчення просторової будови картини світу, репрезентованої різними архаїчними текстами [139]. Підґрунтям для лінгвосеміотичного пояснення феномену просторової організації художнього твору стали дослідження культурологічних моделей простору: міфологічної, християнської, ньютонівської та сучасної. З'ясуємо особливості кожної з указаних моделей.

Міфологічна модель простору передбачає первинність просторових відношень, органічне існування суб'єкта (людини) та простору, наявність знакового відношення до описуваних явищ, розуміння сутності всіх предметів як знакового представлення через інші предмети, сприйняття світу

як систематизованих відповідностей та зв'язків, домінування бінарних опозицій (хаос – космос), а також бачення простору як сукупності численних «комірок» [49, с. 8].

Для християнської моделі простору характерна відсутність чіткої межі між дуальними спектрами простору, єдність суб'єкта не тільки з простором, але й із часом [там само, с. 8].

У рамках ньютонівської моделі простір розуміється як тривимірна реальність, у якій існують та функціонують усі фізичні тіла. Крім того, такий простір є нескінченним, ізотропним та незалежним від часу [там само, с. 8]. І. Ньютон виокремив два види простору – абсолютний та відносний. Перший вид характеризується як «безвідносний до зовнішнього простору, завжди однаковий та нерухомий, виступаючи порожнім вмістилищем матеріальних об'єктів, у якому відбуваються усі процеси» [цит. за 59], натомість другий вид вважається «абстрактною категорією, пов'язаною з наївним образом простору, що визначається як нескінченна тяглість матеріальних об'єктів» [там само].

Сучасна модель простору вказує на такі його основні особливості, як відносність, історична зумовленість, ідеологічне наповнення концептів-складників [49, с. 8-9].

Розробляючи вчення про ЛСП художнього твору, представники семіотичних шкіл послуговуються низкою характеристик, представлених у культурологічних моделях власне простору. Однак у лінгвосеміотичній науці довгий час до появи терміна ЛСП функціонували поняття художнього простору, простору художнього твору, семіотичного простору та просторового семіозису. Саме ці філософські, літературознавчі, лінгвістичні та семіотичні концепції стали фундаментом для поширення сучасних наукових поглядів на проблему ЛСП художнього твору.

Витоки вчення про ЛСП художнього твору сягають філософського обґрунтування поняття ХП. Зокрема ще в трактатах Аристотеля

«Метафізика» та «Поетика» порушено проблему просторової будови твору мистецтва. На думку давньогрецького філософа, простір має чотири сторони (верхня, нижня, права, ліва), характеризується кількісною визначеністю, а також не пересувається, тобто є статичним [108, с. 22]. В епоху Просвітництва Г. Е. Лессінг на основі ньютонівської моделі простору розробив теорію про два типи ХП – «власне просторовий ХП» та «власне часовий ХП». До першого типу філософ уналежнив такі типи мистецтва, як живопис та скульптура, а до другого – музику та літературу [49, с. 10]. Цю гіпотезу пізніше спростовано І. Гердером, який запевняв, що література функціонує «як у просторі, та і в часі». Це твердження розвинув Й. В. Гете, який встановив залежність ХП від роду літератури, тобто «драматург, зазвичай, пов'язаний однією точкою простору, а епічний письменник пересувається у більшому та ширшому просторі» [цит. за 49, с. 10]. Філософи ХХ ст., серед яких М. Мерло-Понті, Х. Ортега-і-Гассет, П. А. Флоренський, М. Хайдеггер, О. Шпенглер, вважали, що ХП є сукупністю властивостей та ознак твору мистецтва, які забезпечують його внутрішню єдність та завершеність, а також указують на естетичну значущість [133].

Натомість у літературному творі ХП, на думку Ю. М. Лотмана, виступає «континуумом, у якому перебувають персонажі та відбуваються дії» [цит. за 44, с. 1219-1220]. Слід наголосити на тому, що термін *континуум* у лінгвістиці та семіотиці тексту витлумачується як «послідовність фактів, що розгортаються в часі й просторі, причому розгортання подій відбувається неоднаково в текстах різних типів [60, с. 33]. Семіотик запевняє, що під ХП треба розуміти особливу модель світу конкретного письменника, репрезентовану мовою його просторових уявлень та прагматичних інтенцій [14]. Саме тому розуміння ХП сприяє правильному та адекватному інтерпретуванню семіотичного навантаження художнього твору, оскільки вербальні просторові одиниці як знаки та коди є семіотично мотивованими.

Зважаючи на те, що будь-який твір характеризується певним набором просторових ознак, Д. С. Лихачов зазначає, що ХП може одночасно охоплювати як цілу низку міст чи країн, так і обмежуватися тільки однієї кімнатою [44, с. 1220]. В такому разі ХП твору сприймається реципієнтом як суто географічне середовище, що визначає зміст і форму твору, а також його ідею, тему, образи, мову.

У світлі цієї теорії дослідники Л. Г. Бабенко та Ю. В. Казарін на основі вищезазначених особливостей виокремили шість типів ХП – психологічний, географічний, точковий, фантастичний, космічний та соціальний [3]. Ця типологія ХП є свідченням того, що будь-який художній твір актуалізується шляхом безперервної взаємодії семіотичних знаків і кодів.

Подальший розвиток теорія ЛСП художнього твору отримала в науковому обґрунтуванні специфіки ПХТ. У наукових працях О. П. Чудакова ПХТ визначається як «оригінальне і неповторне бачення речей та духовних феноменів, що репрезентуються словесно» [цит. за 132, с. 75]. Дослідник наголошує на тому, що ПХТ виникає, формується під впливом різних факторів (соціальних, історичних, особистісних, психологічних), розвивається, а також повністю або частково може трансформуватися.

За твердженням Й. Кестнера, під поняттям ПХТ слід розуміти «просторову організацію подій твору, нерозривно пов'язану з часовою організацією твору та системою просторових образів тексту» [цит. за 86, с. 10]. Таким чином, як стверджує дослідник, простір функціонує у творі як «оперативна вторинна ілюзія», завдяки якій просторове навантаження художнього твору втрачає свою семіотичну вагу без урахування особливостей функціонування темпоральних одиниць. Такої ж думки дотримуються вчені А. Б. Єсін, В. А. Марков, В. М. Топоров, В. І. Тюпа.

Зазначимо, що для ефективного аналізу ПХТ необхідно встановити специфіку його топосів та локусів.

Топоси, за визначенням В. С. Баєвського, є «найбільш великими областями ПХТ, межі між якими важко проникні для персонажів» [цит. за 55, с. 24]. У художньому творі топос виконує роль «мови просторових відношень» (наприклад: топос життя, топос смерті, топос кохання, топос війни) [102, с.88]. Науковець С. Х. Ляпін дефінує топос як локально-організований простір, у якому зафіксовано основні смисли художнього твору [там само, с. 89].

В топосній системі художньому твору функціонують локуси, що визначають функції ПХТ та задаються ним. В. О. Океанський вважає, що локус – це «місце-ім'я тотальності», тобто певною мірою обмежений ПХТ або його фрагмент [там само, с. 88]. У своїй монографії «Пространство в художественном тексте и пространство художественного текста» Д. О. Щукіна наголошує на тому, що локус «співвідноситься з вмістилищем та набуває ознак закритості...» [цит. за 55, с. 24]. Власне тому дослідниця виокремлює два типи ПХТ: зовнішній (ментальна репрезентація просторових моделей, що вказують на місце дії через опис матеріальних об'єктів) та внутрішній (простір героя, подій, почуттів і думок суб'єктів художньої комунікації) [49, с. 14-15]. Таким чином, топосно-локусна тектоніка ПХТ сприяє глибинному прочитанню лінгвосеміотичної канви художнього твору, правильній інтерпретації його кодової системи, а також уможлиблює процес реконструювання авторської мовної картини світу.

Надалі концепція ЛСП розвивалася й удосконалювалася шляхом розмежування понять СП та ПС.

Учений В. О. Сулімов стверджує, що СП виступає «історично неперервним ланцюгом пов'язаних між собою відношеннями розуміння знаків або знакових систем, чи цілих текстів культури, що дає змогу для будь-якої точки історичної нарації вичленовувати та пояснювати артефакти та ментефакти тексту художнього твору» [119, с. 30]. Саме тому складові частини СП уможлиблюють процес швидкого та ефективного аналізу

діахронічного та синхронічного аспектів художнього твору, але лише тоді, коли твір створюється автором як транслятор культурного знання. В цьому випадку характер семіозису визначають смислові коди, а також слова зі стилістичними маркерами.

Видатний науковець Ю. М. Лотман кваліфікує термін СП як «не суму окремих знаків, а як умови їх існування та функціонування, що передують їм або постійно взаємодіють із ними» [70, с. 163-164]. В такому разі мова твору сприймається читачем лише як деяка точка СП, а тому «кордони» семіотичної реальності будуть дещо розмиті, незважаючи на те, що рамки граматичної організації художнього твору є досить чіткими [там само, с. 163-164]. Це і пояснює той факт, що поза СП мова і комунікація відсутні, а тому тільки у межах СП художній текст набуває ознак твору. З позицій сучасної лінгвосеміотичної парадигми це твердження є беззаперечним доказом того, що будь-який мовний знак у художньому творі потребує доповнення просторовими кодами.

У наукових статтях Л. Ф. Чертова описано специфіку ПС, що визначається функціями візуально-просторового каналу зв'язку [139]. Для такої лінгвосеміотичної сполучуваності характерно набувати суттєві топологічні властивості, крім часової організації лінійної послідовності знаків (Ф. де Соссюр), на рівні синтактики, а також використовувати на рівні семантики не тільки умовні знаки, але й знаки-сигнали та знаки-індекси (М. П. Кочерган).

Зауважимо, що семіозис – це «процес означування, у межах якого відбувається не лише знакоутворення, але й комунікативний розвиток самого знака» [107, с. 12]. У наукових розвідках Ч. С. Пірса зазначено, що семіозис є «тріадичною дією знака або процесом, у ході якого знак чинить когнітивну дію на свого інтерпретатора» [цит. за 45]. Вперше теорію про два типи семіозису сформульовано Е. Бенвеністом, який розмежував власне семіотичне означування (семіологічне) та семантичне. Тому в лінгвістиці

семіотична категорія простору за рахунок її вербальної репрезентації в тексті художнього твору трансформується в семантичну. Семантичний складник ПС передбачає розуміння значень мовних форм, а також інтерпретацію простору, у межах якого й зафіксовано всі форми мовних одиниць [44, с. 1220].

У семіотиці під текстом прийнято вважати «складно організований знак, що містить сукупність усіх комунікативних сигналів будь-якої форми» [137, с. 84]. Заслуговує на увагу й твердження О. А. Чувакіна, який трактує текст як «складний знак (знакову послідовність), що характеризується нескінченною тривалістю, вміщуючи не тільки теперішнє, але й минуле, та існує як нескінченна знакова трансформація, смисл якої задає простір і час» [140, с. 93]. Однак Т. В. Радзієвська зазначає, що текст є структурною одиницею культурно-семіотичного простору, співвідносною із символічними цінностями та логічними зв'язками [103, с. 6]. Тому будь-який вербальний текст, на думку С. О. Борисової, можна розглядати у трьох вимірах: по-перше, текст є об'єктом простору; по-друге, текст репрезентує власний простір; по-третє, текст виступає як один із способів опису існуючого чи уявного простору [11, с. 158]. Звідси випливає, що ПС є процесом встановлення меж у тексті художнього твору та виділення його динамічності або статичності, оскільки текст є елементом певного простору та носієм його основних і додаткових смислів.

Зауважимо, що однозначного витлумачення поняття ЛСП на сьогодні немає, що дає змогу в ході семіотичного прочитання художнього твору враховувати всі аспекти простору як текстової категорії. Ця проблема активно дискутувалася у працях К. В. Агурєєвої, М. М. Бахтіна, Л. С. Гуревич, Л. М. Кольцової, Ю. М. Лотмана, В. О. Лукіна, О. А. Луніної, Ю. В. Мазурової, В. О. Сулімова, В. М. Топорова, Б. А. Успенського. Проте в цій роботі під ЛСП розуміємо сукупність лінгвістичних та дискурсивних засобів, що об'єктивують комунікативно-прагматичну установку адресата

тексту, вказуючи на межі семіотичної реальності шляхом розшифрування комбінації знаків та кодів різних типів, а також за допомогою інтерпретації інтра- та екстралінгвістичних одиниць, тобто їхніх змісту та форми вираження.

Сучасна лінгвосеміотична наука послуговується цілим комплексом різноманітних систем, що визначають ЛСП художнього твору. Тому структура семіопростору може бути зумовлена, за визначенням Л. Ф. Чертова, такими конститuentами, як візуально-просторовий, синестетичний, перцептивний, предметний, предметно-функціональний, соціально-символічний та природно-символічний коди [139]. Слід зазначити, що візуально-просторовий код регулює зв'язок між формами візуального та інтепретаційного представлення у свідомості реципієнта; синестетичний – співвідносить зорові відчуття з відчуттями інших типів модальностей; перцептивний – здійснює процес розгортання оптичних даних під час сприйняття об'ємних форм реального чи ірреального світу; предметний – уможливорює процес категоризації просторових форм із їхніми культурними смислами; предметно-функціональний – дає змогу розпізнавати видимі форми предметів як носіїв певних функцій; соціально-символічний – створює можливість для аналізу зв'язків між конотативними значеннями видимих форм простору та їх соціальними ролями; природно-символічний – пов'язує видимі об'єкти простору з їхніми міфологічними смислами [там само].

У свою чергу, дослідник В. Ньот у семіотичній тектоніці ЛСП тексту художнього твору виокремлює такі елементи: точки, що формуються за рахунок географічних метафор точки, пункту, місця, а також дейктичного слова «тут»; лінії, що поєднують кінцеві точки висловлювання, можуть бути основними (далі, там, у подальшому) та направляючими (вище, нижче); поверхні, що вказують на шлях розвитку дії в тексті та встановлюють паралелі; тіла (предмети, об'єкти чи їх фрагменти) [84, с. 40-42].

Вагомим для лінгвосеміотики є твердження С. О. Борисової, яка наголошує на тому, що структуру ЛСП художнього твору треба визначати на основі будови його текстової організації, оскільки «текст здатний породжувати свій простір – текстовий, який є багат шаровим та потребує детального дослідження всіх складових частин його компонентів, що функціонують як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівнях» [11, с. 158]. Тому ЛСП складається з двох просторів – зовнішнього та внутрішнього. Зовнішній простір тексту – це складова ознака його загальної «просторовості», що лежить на поверхні та розміщується у перцептивній зоні учасників комунікації. Натомість внутрішній простір тексту не піддається візуальному сприйняттю та осмисленню [там само, с. 158-159].

За словами І. С. Бороздіної, основу ЛСП можуть складати концептуальні одиниці з просторовою семантикою. Такі просторові концепти, як й інші культурні концепти, «характеризуються певною національно-етнічною специфікою та є історично змінними, оскільки існують у колективній та індивідуальній свідомості, що постійно еволюціонує в часовому аспекті» [12]. Ця думка є беззаперечним доказом того, що ЛСП художнього твору формується за принципом антропоцентризму, тобто на основі авторського світобачення та прагматичних ідей.

Простір тексту художнього твору як лінгвосеміотична система має низку ознак, що дають підстави виокремити його з-поміж інших семіотичних систем. Так, А. П. Забровський до основних властивостей ЛСП зараховує відсутність безпосереднього зв'язку між комунікантами, які перебувають у заданому автором просторі, що і зумовлює неоднозначність сприйняття художньої інформації, її інтерпретацію та розуміння взагалі; втрату консенсусу між учасниками комунікації через наявність у них різних фондів знань; наявність естетичної функції; імпліцитність змісту (за рахунок

контексту); установка на репрезентацію нереальної дійсності, адже художній твір виступає лише частиною загальної моделі світу [39, с. 23-24].

Спираючись на постулати лінгвосеміотики, Н. А. Ніколіна висуває думку про те, що ЛСП у художньому творі може характеризуватися як загальними, так і частковими параметрами. До основних властивостей, на думку дослідниці, належать тяглість, неперервність або перервність та тривимірність, а до часткових – форма, місце розташування, відстань, кордони між різноманітними системами, представленими у творі [86].

Лінгвосеміотичного статусу простору художнього твору, як наполягає С. О. Борисова, надають такі параметральні характеристики, як розмір, об'єм, лінійна тяглість, відносна неперервність, глибина, а також можливість його виміру в просторових термінах «великий / малий», «довгий / короткий», «вверху / вниз», «ліворуч / праворуч» тощо [11, с. 159]. Дослідницею вставлено, що «за допомогою математичних операцій можна визначити кількість різнопорядкових елементів, що й утворюють простір тексту, – букв, слів, речень, абзаців, сторінок. Ці знаки сприймаються або зорово (за звичайного способу прочитання за допомогою органів зору), або тактильно (у випадку, коли текст набрано спеціальними знаками)» [там само, с. 159]. Таким чином, широкий спектр ознак ЛСП художнього твору є лише підтвердженням того, що художній твір має текстовий генезис та семіотичний статус, сформований за рахунок полікодовості та багатознаковості формального та змістового оформлення.

Отже, феномен просторовості художнього твору ще з давніх часів привертав увагу філософів, мовознавців та літературознавців, на що вказують розвідки сучасних дослідників, присвячені вивченню онтології поняття ЛСП. Простір тексту як фрагмент авторської та читацької картин світу має комплексну природу. Проте одностайної думки щодо структурних компонентів ЛСП серед учених на сьогодні немає. Це викликано різними поглядами на витoki ЛСП, оскільки у рамках міфологічної моделі, що вказує

на первинність простору, ЛСП може формуватися за допомогою кодів; у християнській моделі, де наявний взаємозв'язок простору та часу, ЛСП складається з двох просторів – зовнішнього та внутрішнього; ньютонівська модель, що ґрунтується на розумінні простору як тривимірної площини, визначає структуру ЛСП як геометричну фігуру; а сучасна модель ЛСП у межах тексту художнього твору задається цілою низкою просторових концептів. Інтерпретація тексту відбувається шляхом переходу «від речового простору лінійної форми тексту до абстрактного нелінійного простору його структури» [53, с. 42]. Диференційні ознаки простору тексту дають підстави виокремити основні різновиди ЛСП художнього твору, до яких уналежнюємо синтагматичний (лінійний) та парадигматичний (нелінійний), в основі яких функціонують коди різних типів, оскільки статус слова як репрезентанта простору «визначається і горизонтально (слово в тексті одночасно належить і суб'єкту письма, і його одержувачу), і вертикально (слово в тексті орієнтовано щодо сукупності інших літературних текстів – ранніх або сучасних)» [64, с. 429].

1.2. Поняття «код» та «субкод» у колі лінгвосеміотичної проблематики

Поняття *код* увійшло до термінологічного апарату лінгвосеміотики та лінгвокультурології шляхом запозичення його з теорії інформації, де його витлумачують як «сукупність правил відображення елементів одного набору на елементи іншого набору. Елементами можуть бути знаки чи ланцюжок знаків» [117, с. 130]. Однак сьогодні код по-різному трактується в науковій літературі з лінгвістики та семіотики. Зокрема в теорії інтерпретації У. Еко код визначається як «система, що встановлює репертуар символів і правила їх поєднання» [152, с. 4-5]. Такої ж думки дотримується і В. Є. Чернявська, яка зауважує, що кодом слід вважати «систему умовних позначень, символів, знаків і правил їхньої комбінації між собою для передачі, обробки та зберігання (запам'ятовування) інформації в найбільш придатному для цього

вигляді» [137, с. 90]. Дослідниця наголошує на тому, що в мовознавстві така дефініція розглядається крізь призму мовних знаків з урахуванням правил їхнього сполучення. На лінгвістичній природі семіотичного коду наполягає і Дж. Ділі, запевняючи, що встановлення коду є результатом комунікативної взаємодії [35, с. 23]. Спираючись на теорію Ф. де Соссюра про дихотомію мовного знака, Г. Г. Почепцов називає кодом «суму способів переходу між формою та змістом» [101, с. 14], оскільки досягнення взаємного розуміння між автором і читачем у процесі комунікації здійснюється за рахунок кодів. У цьому аспекті Л. Ф. Чертов говорить про те, що код можна розглядати як «набір правил, норм, що ставлять відповідно до певних сигналів і знаків деякі фіксовані «значення», під якими <...> можуть розумітися які-небудь стани джерела інформації, каналу зв'язку <...> та одержувача інформації, зокрема певні психічні образи: поняття, уявлення та ін.» [138, с. 34]. У свою чергу, лінгвіст Ф. С. Бацевич запевняє, що код є множиною умовних знаків і правил передачі інформації встановленими каналами комунікації відповідно до їх соціально-культурних та функціональних особливостей [9]. Заслуговує на увагу й думка мовознавця В. М. Савицького, який стверджує, що код виступає «генеративно-інтерпретативним началом мовної системи» та «мовою у функції генератора смислів у процесі розуміння мовлення» [цит. за 76, с. 7].

У лінгвосеміотиці універсальною є дефініція, запропонована Р. Бартом у книзі «S / Z», який вважає, що кодом необхідно вважати «перспективу цитації, міраж, створений зі структур; він звідкись з'являється та кудись зникає <...>; породжувані ним одиниці <...> як текстові виходи, позначені вказівками, знаками...» [6, с. 66]. Ця теза свідчить про знакову природу коду. У словнику семіотичних термінів А. Б. Соломоника код визначається як деяка семіотична система, що виступає текстовим кодом [115, с. 5]. У свою чергу, текстовий код уживається в разі необхідності порівняти системи, що служать основою для формування інших, складніших систем.

Поширеною є думка про те, що код як термін має два значення. У наукових працях В. О. Лукіна код одночасно трактується як система для репрезентації інформації та система її обробки. У першому випадку код є «множиною знаків, що за певними правилами “упаковує” інформацію, системним чином розподілену по всій множині знаків», а в іншому – розуміється як «умовне формулювання, зазвичай взамооднозначне та оборотне, за допомогою якого повідомлення можуть бути перетворені з однієї системи знаків на іншу» [72, с. 130-131]. О. Є. Бразговська також розглядає код із двох позицій: із боку того, хто передає інформацію, кодом можна вважати «шифр, спосіб шифрування інформації, правила її «пакування» в повідомлення», а з боку того, хто сприймає інформацію, код «виступає ключем для декодування повідомлення» [13, с. 49-50]. До такої думки схиляється і Ю. М. Лотман, визначаючи код як процес структуризації знаків, що відбувається за певною домовленістю між комунікантами [70, с. 246]. Таким чином, наведені погляди науковців дають підстави стверджувати, що код як лінгвосеміотичне утворення має комплексний характер, а взаємовідношення знака та коду визначаються у ЛСПІ тексту, оскільки знак у тексті є суто інформативним елементом, а в коді він виступає складником комунікації, що сприяє її ефективному перебігу. Спираючись на наведені дефініції та констатуючи неоднотайність думок учених щодо сутності поняття коду, в магістерській роботі кодом вважатимемо сукупність знаків, упорядкованих у єдину систему за певними спільними ознаками, властивостями чи функціями.

Код як універсальна мова художнього твору чи його фрагменту має низку ознак, що й зумовлюють його семіотичну маркованість. Зокрема О. В. Хлебнікова, розуміючи під кодом «деякий план, деяку точку зору, що спочатку вноситься в текст дослідником, аби потім бути знайденою», уналежнює до його властивостей неоднозначність, динамічність, локалізацію у просторі тексту та поза ним, а також необмеженість дії [135]. У наукових

розвідках О. Є. Бразговської серед характерних ознак коду виокремлено конвенційність (попередня домовленість між учасниками комунікативного процесу), стабільність у часі та просторі, відсутність ентропійності (зняття семантичної невизначеності знакової системи) [13, с. 53-55].

Ці ознаки мотивують структуру коду, складену з трьох взаємопов'язаних елементів: форми знаків, правил відповідності та інформації, що виступає своєрідним знанням [72, с. 130]. Можна припустити, що така структурна модель коду пов'язана з тим, що «кодування та декодування інформації відбувається за рахунок взаємодії трьох рівнів “комунікативного простору особистості” – вербально-семантичного, когнітивного та прагматичного» [77, с. 109]. В такому випадку «комунікативний простір особистості» повністю збігається з ЛСП художнього твору, заданого автором, який формує його шляхом уведення до текстової тектоніки знаків і кодів просторової маркованості. Отже, в основі будь-якого семіотичного коду лежить знак, а тому структуру лінгвосеміотичного коду формує слово як знаковий аналог. Зважаючи на те, що знак є «об'єктивним елементом ситуації, зумовленим неспрощуваною динамічністю, взаємодіями, репрезентацією одного через інше, а також встановленням відтоків та очікувань, відповідно до яких певні з взаємодій будуть відхилятися у напрямі майбутніх змін» [35, с. 71], доцільно в структурі коду виокремлювати ще й субкоди як його семіотичні варіанти або типологічні різновиди, оскільки така операція оптимізує аналіз ЛСП художнього твору.

Поняття *субкод* запропоновано Р. Й. Якобсоном для позначення «системи з кількома кодами, один із яких домінує, а інші перебувають між собою у відношеннях ієрархії» [87, с. 1209]. У словнику лінгвістичних термінів Т. В. Жеребило субкод дефінується у двох значеннях: у широкому – як форма існування мови, у вузькому – як різновид мови, комунікативна підсистема більш низького функціонального рівня та на відміну від коду –

меншого за обсягом [38, с. 253]. Проте за твердженням А. В. Папшевої, субкоди можна виокремлювати тільки у межах кодів культури, оскільки одиниці цих кодів або субкоди як окремі образи виступають «знаками з перемінною субстанцією плану вираження» [92, с. 493]. Як запевняє К. Д. Скрипник, у межах коду можуть функціонувати стилістичні та персональні субкоди (ідіолекти) [112, с. 105]. Враховуючи той факт, що ЛСП художнього твору формується за допомогою одиниць вербальної мови, дослідник виділяє ще й фонологічні, лексичні, синтаксичні та паралінгвістичні субкоди, які й складають структуру будь-якого коду, забезпечуючи його лінгвістичний та комунікативний потенціал [там само, с. 28]. З комунікативного боку субкод розглядає Ф. С. Бацевич, який наголошує на тому, що «в кожній розвинутій мові є засоби, що “обслуговують” різні соціальні ролі, тобто субкоди. Мовці мусять знати закони “перемикання кодів”, тобто переходу з “підмови” на “підмову”, із “субкоду” на “субкод”» [цит. за 88, с. 78]. З огляду на зазначене, субкод вважаємо структурною одиницею лінгвосеміотичного коду, що відбиває інформацію про реалії культурного простору.

Отже, важливим етапом у процесі лінгвосеміотичного інтерпретування художнього твору є дослідження особливостей функціонування кодів і субкодів у ньому, оскільки вони виступають найбільш активними маркерами ЛСП. Ці поняття увійшли до понятійної бази лінгвістики шляхом переосмислення їх дефініцій у математичній та інформаційній сферах. Проте у лінгвосеміотиці досі так і не сформульовано універсальне визначення цих термінів, хоч чимало дослідників дотримуються думки про те, що код є макроелементом простору, а субкод – мікроелементом.

1.3. Типологічна диференціація кодів та субкодів у лінгвосеміотичному просторі прозових творів О. К. Глушка

О. К. Глушко є представником плеяди неповторних особистостей України, який зміг поєднати у собі риси журналіста, науковця, письменника, редактора та педагога. Однак літературна діяльність виявилася найбільш яскравою сторінкою його життєвих перипетій, а Миколаївщина, де народився письменник, стала головною панорамою художніх творів. Зокрема в збірці «Маслиновий гай» (1981), що складається з 13 самостійних оповідань, О. К. Глушко зміг показати українським читачам звичайних людей – рибалок, гончарів, виноградарів, моряків, які живуть на загублених островах Північного Причорномор'я та ходять вулицями корабельного міста [22].

Не опинилася поза увагою письменника й історія Півдня України. Так, центром історичного роману «Кінбурн» (1988) стали події часів, що передували утвердженню Російської імперії на берегах Чорного моря та заснуванню славного Миколаєва, адже, за словами самого О. К. Глушка, «XVIII століття приваблює <...> багатьма неординарними подіями, що відбувалися на цьому відтинку нашої історії. Це і останній – звияжний, драматичний і трагічний період життя запорізького козацтва, і ситуація, що склалася в Україні після розгрому 1775 року Запорізької Січі, і нескорений, свободолюбний дух тих її представників, які не склали зброї, продовжуючи боротьбу <...>, і складні колізії тогочасних україно-європейських зв'язків, і багато іншого» [цит. за 25].

Основу ЛСП художніх творів О. К. Глушка, а саме роману «Кінбурн» і збірки оповідань «Маслиновий гай», безумовно, складають коди та субкоди. Однак у спробах їхньої типологічної класифікації, зроблених Р. Бартом, О. Є. Бразговською, Д. Б. Гудковим, У. Еко, М. І. Жинкіним, Ю. М. Лотманом, О. А. Огнєвою, А. П. Садохіним, відсутній єдиний універсальний підхід. Це пов'язано з тим, що критеріями для їхньої диференціації можуть бути 1) ступінь поширення конвенції, 2) «характер домовленості», 3) природа носія та сфери використання, 4) структура, 5) комунікативна стратегія, 6) когнітивна стратегія, а також 7) змістова

експлікація. Виокремимо й схарактеризуємо типи кодів відповідно до зазначених критеріїв.

1. За ступенем поширення конвенції виокремлюють **загальні** (широкі) та **авторські** (обмежені) коди. Зокрема коди першого типу, як пояснює О. Є. Бразговська, формуються відповідно до правил граматики природної мови та є зрозумілими для широкої аудиторії, а коди другого типу виступають репрезентантами індивідуального художнього стилю й призначені для вузького кола осіб [13, с. 51]. Пор.: *«Ми он усю зиму мерзли під Очаковом, живіт приливав до стини з голоду»* [23, с. 18] та *«За весь день слова з нього не витягнеш, крутить свого «бублика» – і ні пари з вуст»* [24, с. 139]. У першому прикладі кодом є лексема «Очаків», репрезентована власною назвою, зрозумілою не тільки для носіїв української мови, але й для представників інших етносів. Тому цей код можна вважати широким. Натомість у другому прикладі домінантою коду є фразеологізм «ні пари з вуст», що відбиває національно-культурні особливості мовлення автора та ідентифікує його як індивідуальну мовну особистість, а це, у свою чергу, дає змогу трактувати такий код як авторський.

2. Беручи до уваги «характер домовленості», коди можна поділити на **односторонні** та **двосторонні**, де перші передбачають наявність тільки того, хто говорить (пише) чи того, хто слухає (пише), а другі є прийнятими лише за конвенцією, тобто згодою між адресантом та адресатом комунікації [13, с. 51]. Пор.: *«Петро Колесник, якого обрали напередодні командиром об'єднаних партизанських груп, сказав, що морячки з «Фидониси» займуть слобідку і просуватимуться до центру Ожарська»* [24, с. 40] та *«Посковзнувшись на осклизлому валуні, сторчма полетів у воду»* [23, с. 12]. У першому прикладі код виражений власною назвою «Ожарськ», яка видумана автором. Тому інтерпретація цього коду, що є одностороннім, потребує домовленості між письменником та читачем. Однак другий приклад репрезентує двосторонній код «осклизлий валун», значення якого

зафіксовано у тлумачному словнику, а тому читачеві легко знайти контакт з автором та зрозуміти його прагматичні інтенції.

3. Залежно від природи носія та сфери використання більшість учених (О. Є. Бразговська, Д. Б. Гудков, Ю. М. Лотман, О. А. Огнєва, А. П. Садохін) поділяє коди на шість типів: **вербальні**, що функціонують у граматиках природних мов; **тілесні**, що ґрунтуються на правилах інтерпретації виразу обличчя, жестів, руху очей; **поведінкові**, представлені протоколами, ритуалами, рольовими та спортивними іграми, **мас-медійні**, основними елементами яких є фотографії, телебачення, кінематограф, радіо, газети, журнали, рекламні вивіски; **регуляторні**, що визначаються правилами дорожнього руху та виступають кодами різних сфер людської діяльності; **естетичні**, що застосовуються в художній творчості та виступають як конвенції створення різноманітних текстів [13, с. 52]. Наприклад, тілесний код репрезентовано словом «руками» у реченні *«Смикав слабкими руками канат, благаючи волока, як живого: «Ну посунься! Ну не лежи! Ну ще трохи!..»* [23, с. 12]. До естетичних кодів можна зарахувати вираз «острови-черепахи» в реченні *«Нехай хоч і в глибший льох його кидають, чорнішою темрявою обгортають, а він все одно бачитиме той ранок, Буг, над яким пухкою вовною клубочиться біла хмара, очеретяні саги, перерізані навпіл тонкими полотнищами росяного туману, острови-черепахи, що неначе зависли в повітрі, і блакитно-прозорий небосхил з червонястим пояском над густим Корабельним урочищем»* [там само, с. 10]. Мас-медійний код відображено назвою вивіски рекламного характеру в реченні *«Низовий вітер розгойдував на цегляному будинку навпроти диктову вивіску: «Коммерческая контр а братьев Судакевичей»* [24, с. 36]. До типу регуляторних можна уналежнити код «службове місце», представлений у реченні *«З незалежним виглядом сіла на службове місце – хай спробують попросити!»* [там само, с. 7], що вказує на специфіку порядку та правил транспортної сфери. Поведінковий код виявлено в реченні *«Знатні особи і низького стану люди*

товпляться, *щоби за один шилінг мати задоволення поговорити з сією дивовижною свинею*» [23, с. 77]. Натомість вербальними кодами є коди макроструктури ЛСП аналізованих художніх творів.

4. За структурою коди бувають **прості** та **складні**. Як стверджує О. Є. Бразговська, прості коди ідентифікують значення знаків і правила їхнього комбінування, а складні – «змішують» різні форми кодування інформації [13, с. 52-53]. Пор: *«Перекусихіна нічого не відповіла, тільки подивилася на графа з поблажливим виразом на обличчі: що вдієш зі старим жартівником...»* [23, с. 151] та *«Посередині гранчаста пляшка «Старки – медалі, made in USSR»* [24, с. 88]. У першому випадку в основі коду лежать знаки української мовної системи, проте в другому – код формується за рахунок знаків не лише української, але й англійської мов (вираз *made in USSR*). Ця тенденція засвідчує той факт, що ЛСП прозового доробку О. К. Глушка є доволі широким, а тому його лінгвосеміотичний потенціал характеризується різноманітністю.

5. Залежно від комунікативної стратегії У. Еко пропонує розрізняти коди 11 типів: коди **сприйняття**, коди **впізнання**, коди **передачі**, **тональні** коди, **іконічні**, **іконографічні** коди, коди **смаку** та **сенсорні** коди, а також **риторичні**, **стилістичні** та коди **безсвідомого** [34, с. 5]. Визначимо особливості кожного типу. Так, коди сприйняття забезпечують умови розуміння знаків у межах коду [152, с. 198]. Наприклад: у синтаксичній конструкції *«Храповицький не розібрав його слів. У цей час палуба хитнулася під ногами – галеру струснуло від гарматного залпу»* [23, с. 172] таким кодом є словосполучення «гарматний залп», що дає змогу читачеві уявити місце перебування героя та встановити причину того, чому він не може розчути, що йому говорять. Коди впізнання викликають у пам'яті реципієнта об'єкт, про який йдеться [13, с. 53]. Наприклад: речення *«Мускатні сорти, шасла, каберне, ізабелла...»* [24, с. 13] демонструє набір кодів, що вказують на сорти винограду, а тому в уяві читача з'являються образи цієї рослини. Аналогічні

функції з кодами впізнання виконують іконічні, ідеографічні, сенсорні коди та коди смаку, а тому їх можна вважати субкодами «головного» коду. Коди передачі у ЛСП художнього твору «упаковують» інформацію [152, с. 200]. Наприклад: у реченні *«Тут менше було лісів, тільки у заплавах кучерявилися сизо-зеленим листям верболозові гаї та на хвилястому прюзі обрію де-не-де виднілися, підтираючи блакитне небо, гостроверхі тополі – незмінні супутники людського житла»* [23, с. 177] виокремлюємо код передачі, виражений метафоричним виразом «незмінні супутники людського житла», що вказує на переосмислене індивідуально-авторське бачення реалій дійсності, зокрема тополь. Таку ж функцію, тобто представлення інформації у вигляді певних стилістичних фігур або риторичних формул, у ЛСП прозових творів О. К. Глушка відповідно виконують риторичні, стилістичні коди, а також коди безсвідомого. Щодо тональних кодів, то вони є «системою конотацій, додаткових значень, що «уточнюють» основний код» [13, с. 53]. Яскравим прикладом таких кодів є код «музика», репрезентований у текстовому фрагменті *«Глек тонко дзвенить, а старий заплющує очі. Для нього цей звук як музика»* [24, с. 14], що, виражаючись за допомогою порівняння, конкретизує зміст основного коду «звук».

6. За когнітивною стратегією виокремлюють **буквений, звуковий і мовленнєворуховий** типи кодів. Така класифікація розроблена М. І. Жинкіним під час аналізу процесів розуміння мовлення [34, с. 6]. На його думку, перші два типи кодів виокремлюються на етапі входження до мовленнєвої системи, а третій тип – під час продуктивного мислення [там само, с. 6]. Проектуючи таке твердження на лінгвосеміотичну організацію художнього твору, можна сказати, що виявлення кодів когнітивної функції зумовлює правильне прочитання прагматики тексту. Так, буквені та звукові коди покликані ознайомити читача з об'єктами та суб'єктами художньої реальності, а мовленнєворухові – змушують його обдумувати наслідки, з'ясовувати причини, аналізувати умови тощо. Пор: *«Потоцьких, великого*

коронного гетьмана Яна Браницького підтримує князь Потьомкін» [23, с. 175] та «Лягти б – так не заснеш: світло з сусіднього двору прямо у вікна б'є...» [24, с. 99].

7. Враховуючи особливості змістової експлікації, Р. Барт у 1970 році представив науковому світу класифікацію кодів, у межах якої виокремив п'ять типів: **герменевтичний** (енігматичний), **семічний** (комунікативний), **символічний** (асоціативний), **проайретичний** (акціональний) і **гномічний** (культурний), причому останній може «розпадатися» на субкоди [6, с. 64-65]. Кожний із названих кодів має власний семіотичний зміст й обсяг. З'ясуємо це.

Герменевтичний код спочатку ставить питання, проблему чи загадку в межах тексту, а потім подає відповідь, рішення чи розгадку [135]. За словами Р. Барта, основна функція цього коду полягає у «виокремленні таких (формальних) одиниць, що дають змогу сконцентрувати, загадати, сформулювати, призупинити і, нарешті, розгадати загадку...» [6, с. 64]. Таким чином, у ЛСП художніх творів О. К. Глушка герменевтичний код виконує роль інтерпретатора сюжетних ліній. Наприклад, у реченні «*Та хлопець мовчав, похнютившись, і ледве стримував сльози: жаль було малому цієї затишної оселі, через яку протупотіли майже всі його дитячі роки, де знав кожну шпаринку, міг уночі, без світла, відшукати будь-яку річ*» [23, с. 15] код «мовчав» викликає у реципієнта питання, відповідь на яке можна віднайти у другій частині фрази. Додамо, що виявлення герменевтичних кодів у тексті є рівноцінним герменевтичному аналізу художнього твору, базованому на методологічних прийомах Ф. Д. Е. Шлейермахера, який у цьому процесі окреслив три основних етапи: оглядове прочитання твору, розкриття бутєвих понять, а також «граматичну» та «психологічну» інтерпретацію тексту [98, с. 69]. Герменевтичний код поєднує «фізичний» та «інформаційний» боки тексту, як зазначено у філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера [141]. Проте в художньому творі цей код покликаний визначити

специфіку його ЛСП, оскільки простір як такий здатний «розтягуватися, стискуватися, перекручуватися, а тому замість тривимірного простору реципієнт може зустрітися з одно-, дво-, п'ятивимірним тощо» [83, с. 142].

Семічний код визначає специфіку одиниць формального плану, тобто конотативних означуваних [135]. Такий код, як запевняє Р. Барт, характеризується «непостійністю та хаотичністю, завдяки чому починає нагадувати пилінки, що несуть смисл» [6, с. 64]. О. В. Хлебнікова стверджує, що функцію сем, тобто конотативних означуваних, у ЛСП можуть виконувати концептуальні персонажі та стихії [135]. Зокрема під концептуальними персонажами Ж. Делез розуміє дійових осіб, які поміщені в текстовий простір із метою «маніфестувати територію, абсолютні детериторіалізації та ретериторіалізації думки» [31, с. 91]. А концептуальні стихії слід трактувати як «активне середовище, у якому діють концептуальні персонажі» [135]. Розглянемо такі приклади: «*Чого б мав коритись Велігурі – народився ж бо вільним!*» [23, с. 8] і «*Біля повороту на Дніпровку автобус загальмував*» [24, с. 11]. У першому випадку реципієнт легко може зрозуміти особливості характеру персонажа Велігури, який постійно намагається керувати людьми. Однак у другому випадку семічний код представлено назвою села в Джанкойському районі – «Дніпровка». Отже, за допомогою семічного коду читач безпомилково виявляє в тексті твору позитивних і негативних персонажів, а також визначає часово-просторову локалізацію їхніх дій.

Символічний код представляє «поле асоціацій, зумовлених тими чи іншими риторичними фігурами або поняттями» [135]. Саме цей код може вказувати на кордони між мікро- та макросвітом просторової організації тексту художнього твору. Зауважимо, що символічність коду забезпечується через його «полівалентність та оберненість», що, у свою чергу, уможливорює семіотичне прочитання «таємної глибини» текстових смислів [6, с. 65]. Завдяки цьому коду, який описує екзистенціальну ситуацію персонажів,

читач може співпереживати героям художнього твору або, навпаки, засуджувати їх. Пор: *«Хлопець спантеличено бігав по дворичу, не знаючи, як порятувати свого товариша, що в будь-який момент міг сторчма полетіти на землю»* [23, с. 21] та *«Переказували навіть, що вона ледве не задушила свою покоївку, котра забарилася подати їй святкову сукню в неділю»* [там само, с. 37].

Проайретичний код задає у ЛСП тексту конкретну фабулу, визначає послідовність подій у ньому, а також мотивує поведінку персонажів [135]. Проте, за твердженням Р. Барта, хронологію дій «можна помітити лише приблизно, оскільки будь-яка проайретична послідовність – це лише результат читацького мистецтва: будь-який читач групує ті чи інші одиниці інформації за допомогою узагальнювальних акціональних назв...» [6, с. 65]. Наприклад, у реченні *«Сам думав найнятися на тиждень-другий, щоб підгодуватися, приробить на дорогу»* [23, с. 87] наявні два проайретичні коди «підгодуватися» та «приробить», що вказують на мету героя й мотиви його вчинків.

Гномічний код виступає своєрідним кодом колективного знання, на основі якого і створюється художній твір, відображаючи модель колективного знання [135]. Р. Барт висуває думку про те, що гномічні коди є «цитаціями, витягами з певної сфери знання чи колективної мудрості» [6, с. 65]. В українській та російській лінгвістиці існує теж чимало дефініцій поняття культурного коду. Зокрема мовознавець Ф. С. Бацевич трактує такий код як множину знаків, смислів та їхніх комбінацій, що є у будь-якому предметі культури певної національності чи етносу [19, с. 46]. Лінгвіст О. О. Селіванова кодами культури називає «фрагменти природної мови, що репрезентують мережу членування, категоризації, оцінок інтерпретованого світу та внутрішнього досвіду людини, зумовлену культурою певного етносу й репрезентовану в семіотичних системах природної мови, мистецтва, обрядів, звичаїв, вірувань, а також у нормах моралі, поведінці членів

етнічного угруповання» [110, с. 263]. Лінгвокультуролог В. В. Красних порівнює культурний код із «сіткою», що нібито накладається культурою на художньо об'єктивну реальність та членує, категоризує, структурує й оцінює її [63, с. 6]. Натомість Ю. М. Лотман називає гномічний код «вибухом, що є відношенням як мінімум двох знаків культури. Знаки взаємодіють між собою: вони можуть стикатися в семіотичному просторі як повністю тотожні чи абсолютно не перетинатися» [цит. за 94, с. 227].

У прозових творах О. К. Глушка гномічні коди, репрезентуючи культурно значущу інформацію, реалізуються в субкодах, які виступають складниками їхньої семіотичної «тканини». Беручи за основу семантичний критерій типологізації, нами виявлено такі субкоди, як **природний, антропний, соматичний, предметно-артефактний, архітектурний, зооморфний, фітонімічний, харчовий і духовний**. Так, природний субкод вказує на уявлення певної лінгвокультурної спільноти про різні природні явища [19, с. 46]. Зокрема такий субкод наявний у реченні *«А праворуч серед безлічі менших зірок сріблястою хмаринкою ярів Волосожар»* [23, с. 44]. Особливості лінгвістичної природи природного субкоду висвітлено в наукових розвідках О. М. Галинської [19] й А. В. Папшевої [92].

Антропний субкод є сукупністю номінацій людини за її фізичними, психоемоційними та функціональними ролями [19, с. 47]. До такого типу субкодів можемо уналежнити слово «шкіпер», що позначає посадову особу на військовому кораблі, яка відповідає за корабельне майно: *«Коцавий, сухий, з різко окресленим носом і жвавими очима, він скидався на шкіпера, який увесь свій вік проплавав на парусних дубках між Херсоном та Одесою і пішов у відставку разом зі своїми віджилими суденцями»* [24, с. 5]. Проблема функціонування антропних субкодів стала центральною в дослідженнях Н. Ф. Венжинович [16].

Соматичний субкод називає частини тіла чи вказує на їхні функції [19, с. 47]. Наприклад, субкоди «рука» та «долоня» як елементи концептуалізації

простору представлено в реченні: *«Коли широкі лопаті гвинта перестали вертітися і обвисли, мов долоні натруджених рук, відчинилися дверцята кабіни і з них почали вистрибувати на сніг люди з лопатами, кайлами в руках»* [24, с. 65]. Дослідженню особливостей функціонування соматичних субкодів у літературних творах присвячено роботи Д. Б. Гудкова та М. Л. Ковшової [28], а також Н. М. Шарманової [142].

Предметно-артефактний субкод пов'язано зі стереотипами сприйняття та оцінки певною лінгвокультурою тих предметів, які її оточують [114, с. 120]. Наприклад: *«Мовчки поправив широкий пояс під козушкою, витяг з-за нього коротку люльку-носогрійку, потім, обернувшись до хлопців, що стояли похнюплено, підкликав до себе»* [23, с. 35]. Вивченням лінгвістичного питання предметно-артефактних субкодів займався К. І. Мізін [81].

Архітектурний субкод розкриває сутність об'єктів архітектурного простору. Зокрема субкод «амфітеатр гір», представлений у реченні *«Ми й незчулися, як поминули гомінку привокзальну площу і піднялися на оглядовий майданчик, звідки чудово проглядалася бухта, оточена амфітеатром гір»* [24, с. 131], належить до архітектурних, оскільки амфітеатр є будівлею, спорудженою людиною. Над проблемою лінгвістичного статусу архітектурних субкодів працювала О. В. Макарова [74].

Зооморфний субкод вказує на уявлення певної лінгвокультурної спільноти про тваринний світ [19, с. 47]. Так, до таких субкодів можемо зарахувати вираз «цапова душа», утворений на основі асоціативного зв'язку з лексемою «цап», яка у свідомості українців зумовлює негативні настрої: *«Бачить його товариш: пропаде чоловік ні за цапову душу»* [23, с. 270]. Вивченням особливостей мовного вираження зооморфного субкоду займалися О. Г. Гаврилович [18] та Ф. Н. Гукетлова [29].

Фітонімічний субкод інформує про уявлення персонажів щодо світу рослин [19, с. 47]. Наприклад: *«А сонце, мов велике достигле яблуко, котилося у них попереду, купаючи у блакитних озерцях на польовій дорозі»*

[24, с. 12]. Проблеми фітонімічної лексики досліджено у працях С. І. Кондратенко [54].

Харчовий субкод відображає кулінарну традицію етносу, а також форми діяльності й поведінки людини, пов'язаних із добуванням і прийомом їжі [19, с. 47]. Зокрема можемо вичленувати харчовий субкод із виразу «припорошені борошном», який наявний у реченні *«Підкотившись, зупинився – крижастий, довгорукий, на темному, аж чорному від смаги, обличчі – білясті, ніби припорошені борошном, вуса»* [23, с. 50]. Як об'єкт дослідження харчовий код опрацьовано в роботах Д. Б. Гудкова та М. Л. Ковшової [28], а також Н. О. Устинової [130].

Духовний субкод виступає репрезентантом моральних цінностей, артефактів, а також пов'язаних із ними базових опозицій [114, с. 120]. До цього типу субкодів цілком можливо зарахувати, наприклад, лексему «ангел»: *«Можна подумати, що її діти ангели, – це вже інша жінка встряла в розмову»* [24, с. 15]. Значну увагу питанням духовних субкодів приділено В. В. Красних [63].

Отже, спираючись на наведені типологічні класифікації, засвідчуємо поліфункціональність і багатовимірність кодів та субкодів як лінгвосеміотичних феноменів, однак вважаємо за доцільне в нашій роботі спиратися на класифікацію французького філософа-постструктураліста та семіотика Р. Барта, оскільки такий розподіл кодових одиниць ґрунтується на врахуванні їхньої семантики, синтактики та стилістичної маркованості, що є важливим для аналізу їхньої знакової структури та морфологічних засобів актуалізації.

РОЗДІЛ 2

МОРФОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОДІВ ТА СУБКОДІВ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНОГО ПРОСТОРУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

О. К. ГЛУШКА

2.1. Частиномовна модельованість кодів та субкодів: структурно-функційний аспект

У механізмі логіко-смыслових зв'язків кодів та субкодів наявна взаємна залежність імпліцитних та експліцитних, тобто змістових і формальних засобів «просторотворення» в ході представлення ними художньої інформації. Однак, враховуючи той факт, що «однією з визначальних властивостей мови як знакової системи є те, що більш місткий за обсягом і багатовимірний за структурною організацією план змісту не має однозначного відповідника в плані вираження» [148, с. 5], роль семіотичних кодів і субкодів у формуванні ЛСП прозових творів О. К. Глушка можна вважати першорядною, оскільки їхня головна функція полягає в комплексній інтерпретації значень та форм знаків, що належать до їхньої структури. Крім того, за словами А. А. Моля, коди та субкоди «накладають обмеження на здійснюваний адресантом повідомлення вибір слів, і якщо вони відомі одержувачу, то дозволяють йому з певною вірогідністю передбачати зміст повідомлення» [цит. за 117, с. 132], завдяки чому процес комунікації між автором та читачем набуває ознак ідеальності, оскільки в межах коду чи субкоду значення одного знака-складника зумовлює форму іншого знака-складника.

З огляду на те, що кодові одиниці подібно до морфем, що є мінімальними значущими частинами слова [50, с. 120], одночасно репрезентують лексичне та граматичне значення, вважаємо, що ефективність функціонування кодів та субкодів у ЛСП художнього твору забезпечується насамперед складом використовуваних мовних одиниць і спектром їхніх

ознак. У зв'язку з цим проблема морфологічної диференціації кодів та субкодів у сучасній науковій парадигмі потребує нагального вирішення, адже на практиці досить часто виникають труднощі під час визначення частиномовного статусу таких семіотичних одиниць через функціонування в їхньому складі сукупності знаків, що можуть мати цілком не тотожні морфологічні параметри.

Зазначимо, що частинами мови називають класи слів, об'єднані за такими ознаками: 1) семантичними – наявністю спільного лексичного значення чи його відсутністю; 2) морфологічними – тотожними граматичними категоріями, формами зміни слів; 3) синтаксичними – спільною функцією слів у реченні й синтаксичною сполучуваністю з іншими словами у словосполученні й реченні [127, с. 201]. Подібною, але більш повною є дефініція, запропонована І. Р. Вихованцем, який кваліфікує частини мови як «найзагальніші семантико-граматичні класи слів, що характеризуються такими чотирма ознаками: 1) узагальненим (категорійним) граматичним значенням, абстрагованим від конкретних лексичних значень слів; 2) структурою граматичних категорій; 3) системою форм словозміни чи її відсутністю; 4) спільністю синтаксичних функцій» [17, с. 12]. Крім того, слушною є думка М. В. Леонової, яка стверджує, що частини мови виступають «формою узагальнення об'єктивної дійсності» [67, с. 15]. Проектуючи це твердження на лінгвосеміотичну організацію твору, цілком справедливо припустити, що кодова приналежність знака чи знакової множини визначається через частиномовне вираження, оскільки код або субкод передає зміст художньої реальності за допомогою певної форми, характерної для конкретного лексико-граматичного розряду одиниць мови. В цьому аспекті релевантною є позиція Р. Барта, який апелює до того, що «єдність семіології існує на рівні форми, а не змісту; сфера її застосування обмежена, вона має справу тільки з одною мовою, тільки з одною операцією – прочитання та розшифровка» [цит. за 42, с. 49]. Тому дослідження природи

найменування кодів та субкодів словами різних частин мови є однією з найголовніших тенденцій розвитку сучасної лінгвосеміотики.

Слід зауважити, що дослідження морфологічних засобів актуалізації кодів та субкодів у ЛСП прозових творів О. К. Глушка потребує розробки відповідних прийомів для детального вивчення цього питання, а саме створення структурно-функціональних морфологічних моделей, в основі яких лежить поняття частин мови. Додамо, що термін *модель*, за визначенням Є. А. Карпіловської, є орієнтацією структурного аналізу на встановлення формальної та змістової будови мовних одиниць різних рівнів, унаслідок чого відображення в моделях «визначальних ознак того чи іншого мовного об'єкта робить їх адекватними відтворюваному мовному явищу, дає змогу виявляти його приховані від безпосереднього споглядання чи нереалізовані можливості» [48, с. 6].

Проте морфологічне моделювання кодів та субкодів, на нашу думку, доцільно здійснювати у два етапи. На першому етапі всі семіотичні коди та субкоди за кількістю наявних у їхній будові елементів, тобто знаків, поділяємо на однокомпонентні, двокомпонентні, трикомпонентні й багатокомпонентні структурні типи. Під поняттям «багатокомпонентні коди (субкоди)» варто розуміти коди та субкоди, що складаються з чотирьох і більше семіотичних знаків. На другому етапі за допомогою методу моделювання виокремлюємо структурні типи кодів та субкодів, що вказують на частиномовну представленість їхніх знаків-складників, із урахуванням виконуваних ними семіотичних функцій, а також виділяємо в запропонованих моделях, крім однокомпонентних, КЗ спеціальною позначкою (*), що ставимо після них. Варто зазначити, що в магістерській роботі КЗ семіотичного коду вважаємо знак, що становить ядро структури коду та є його концептуально значущим, максимально інформативним та семіотично вагомим складником.

Отже, зважаючи на те, що дотепер відомі тільки спроби частиномовної модельованості культурних кодів, в цьому контексті важливо встановити, які лексико-граматичні класи слів (частини мови) найчастіше використовуються для позначення певних семіотичних кодів і субкодів у художній прозі на матеріалі творів українського письменника О. К. Глушка, а саме роману «Кінбурн» та оповідань, що увійшли до збірки «Маслиновий гай», а також побудувати морфологічні моделі кодових та субкодових конструктів ЛСП вищезазначених літературних зразків.

2.1.1. Морфологічні моделі герменевтичних кодів

Аналіз фактичного матеріалу показує, що функціонування герменевтичних кодів можливе тільки у великих текстових відрізках або площинах із мінімальним контекстом, що може значно ускладнити процес їхнього моделювання. Однак, спираючись на основні положення герменевтики Г.-Г. Гадамера, який запевняє, що код «не просто певним чином звертає нашу увагу на предмет, не просто зумовлює певне “життєве ставлення” до предмета з боку дослідника, але й дає змістовно визначену вказівку на його смисл» [цит. за 20, с. 16], і погоджуючись із думкою Г. М. Германової, про те, що «зміст є предикацією в рамках пропозиційних структур, а смисли – конфігурацією зв'язків та відношень у ситуації діяльності й комунікацій» [21, с. 20], вважаємо, що моделі герменевтичних кодів мають відображати безпосередньо зв'язки та відношення, створені автором у певних герменевтичних ситуаціях, із зазначенням частиномовного статусу їхніх знакових конститuentів. У зв'язку з цим у ЛСП прози О. К. Глушка виокремлюємо такі активні морфологічні моделі герменевтичних кодів:

1) однокомпонентні:

– за моделлю **V** зафіксовано 6 кодів, що становить 16,2% загальної сукупності герменевтичних кодів: «чув» [23, с. 83], «думали» [там само,

с. 119], «*минулася*» [там само, с. 119], «*завертайте*» [там само, с. 157], «*спустів*» [там само, с. 209], «*поспішали*» [там само, с. 295]. Специфіка дієслів, за словами О. І. Леути, виявляється в тому, що, «крім власне процесуальної ознаки, дієслово найчастіше містить у своїй семантичній структурі певну кількість субстанційних сем – суб'єктну, об'єктну, інструментальну та ін., поєднуючи у своєму значенні узагальнене уявлення про типову мікроситуацію й відповідні зв'язки та відношення» [68, с. 8]. Таке твердження дає підстави говорити про пріоритетність герменевтичних кодів в інтерпретуванні сюжетних ліній твору, що стає можливим завдяки їхній дієслівній представленості;

2) *двокомпонентні:*

– за моделлю **V* + Part** (або в іншій послідовності) утворено 8 кодів, що складає 21,6% усього реєстру герменевтичних кодів: «*порахував би*» [23, с. 34], «*не побоюсь*» [там само, с. 34], «*пішла б*» [там само, с. 45], «*не називайте*» [там само, с. 50], «*не змарнував*» [там само, с. 66], «*не боявся*» [там само, с. 117], «*не знайшов*» [там само, с. 122], «*не заїкайся*» [там само, с. 123]. Як зазначає О. С. Шевчук, «у процесі мовлення частки виконують важливу функцію, виражаючи логіко-семантичні, модальні та емоційні відношення, а також виступаючи як слово- і формотворчий засіб» [146, с. 24], тому їхнє функціонування у структурі герменевтичних кодів, на нашу думку, зумовлює темпоральну семантику дієслів (*б, би*) та їхню інформативну потужність (*не*);

– за моделлю **Adv* + V** (або в іншій послідовності) виявлено 4 коди, що складає 10,8% усієї кількості герменевтичних кодів: «*пізніше дізнався*» [24, с. 21], «*по-синівському прив'язалися*» [там само, с. 48], «*часто замовкав*» [там само, с. 52], «*листувалися рідко*» [там само, с. 80]. У наведених моделях прислівники взаємодіють із формами дієслова, тобто уточнюють, конкретизують та зумовлюють час здійснення дії [131, с. 13],

через що загальна функціональна спрямованість кодів має конкретизуючий характер;

– за моделлю **V* + N** (або в іншій послідовності) репрезентовано 4 коди, що складає 10,8% загального масиву герменевтичних кодів: «багатьох половили» [23, с. 26], «одібрали весною» [там само, с. 119], «жив одинаком» [там само, с. 152], «шукайте зв'язків» [24, с. 58]. Функцією вищезазначених кодів є передача інформації;

3) *трикомпонентні:*

– за моделлю **Adv* + Part + V** встановлено 2 коди, що становить 5,4% загального спектру герменевтичних кодів: «ніколи не був» [23, с. 8], «ніколи не будив» [там само, с. 10]. Ураховуючи той факт, що прислівник «вирізняється своєю автономністю і незалежністю від валентної рамки дієслова» [17, с. 299], функціональне навантаження коду зумовлено темпоральним маркером прислівникового складника;

– за моделлю **V* + Prep + N** представлено 2 коди, що становить 5,4% усієї множини герменевтичних кодів: «жалує в гості» [23, с. 73], «притримували за руки» [там само, с. 202]. Наведені коди мають яскраво виражену інформативну природу;

– за моделлю **Pron + Part + V*** (або в іншій послідовності) зафіксовано 2 коди, що складає 5,4% загально числа герменевтичних кодів: «ніхто не перечив» [23, с. 122], «не гребувала нічим» [там само, с. 196]. У цій моделі активується функція інформування, що реалізується завдяки дієсловам, оскільки займенники позбавлені власного конкретного значення та підлягають декодуванню в межах певної ситуації [78, с. 10], а також їхніми основними функціями вважаються «лише вказівка та / або заступання» [122, с. 7];

– за моделлю **Inf + Part + V*** зафіксовано 2 коди, що складає 5,4% усього спектру герменевтичних кодів: «терпіти не можу» [23, с. 108], «могли навіть розважитися» [там само, с. 231]. Коди цієї моделі виконують

функцію повідомлення, вказуючи на особливості звичайної поведінки персонажів.

Інші трикомпонентні моделі не є частотними та представлені одиничними прикладами. Зокрема це моделі типу **Pron + Pron + V***, **V* + Pron + N**, **Adv* + Adv + V**, **Part + V* + N**, **Inf* + Prep + Pron**;

4) багатоконпонентні:

– за моделлю **Part + Prep + Pron + V*** виявлено 2 коди, що становить 5,4% загального реєстру герменевтичних кодів: «ні за що зачетитися» [23, с. 52], «ні за що було» [там само, с. 222] . Коди цього типу виконують інформативну функцію.

Отже, дослідження частиномовного статусу складових знаків герменевтичних кодів дозволило встановити, що їхня значна кількість є дієслівними семіотичними утвореннями, проте трапляються й випадки прислівникової та інфінітивної реалізації. Основними функціями вищенаведених моделей є інтерпретативна, інформативна, характеристична й уточнювальна. Такий функціональний спектр герменевтичних кодів зумовлений їхнім семіотичним навантаженням та комунікативною значущістю, а також формативною генезою. Однак, співвідносячись з актуальною реальністю, КЗ герменевтичних кодів у ЛСП проаналізованих творів О. К. Глушка не репрезентуються займенниками, як на цьому наполягає Б. А. Успенський, а тільки поєднуються з ними.

2.1.2. Морфологічні моделі семічних кодів

З урахуванням морфологічного вираження знакових складників семічних кодів у художніх творах О. К. Глушка виокремлюємо декілька основних груп цих семіотичних одиниць, розподіляючи їх у два блоки: блок 1, що містить моделі конотативних стихій, та блок 2, у якому представлено моделі конотативних персонажів.

До блоку 1 уналежнюємо семічні коди:

1) однокомпонентні:

– за моделлю **N** утворено 15 кодів, що становить 3,9% загальної кількості семічних кодів: «*Буг*» [23, с. 10], «*Мертвоводу*» [там само, с. 19], «*Тавріду*» [там само, с. 193], «*Туреччину*» [там само, с. 204], «*Київ*» [там само, с. 215], «*Радовицею*» [24, с. 112], «*Севастополь*» [там само, с. 164] тощо. Наведені коди в ЛСП досліджуваних творів виражено іменниками, що «містять у собі категорійну ознаку власне предметності, тобто не граматичної предметності, а реальної» [17, с. 47], а тому виконують власне номінативну функцію, окреслюючи простір відтворюваних автором подій, а також вказуючи на мандрівний спосіб життя героїв О. К. Глушка;

2) двокомпонентні:

– за моделлю **Prep + N*** виокремлено 103 коди, що складає 27,1% загального реєстру семічних кодів: «*біля Прогній*» [23, с. 8], «*з-під Кременчука*» [там само, с. 17], «*на Запорозжя*» [там само, с. 17], «*за Дніпром*» [там само, с. 26], «*під Очаковом*» [там само, с. 30], «*в Новоселиці*» [там само, с. 38, 213], «*під Кінбурн*» [там само, с. 60], «*до Дніпра*» [там само, с. 60, 126, 153], «*в Римі*» [там само, с. 76], «*в Оксфорд*» [там само, с. 77], «*за Канів*» [там само, с. 123], «*через Дніпро*» [там само, с. 125], «*з Царичанки*» [там само, с. 181], «*на Молочаївку*» [там само, с. 185], «*над Бугом*» [там само, с. 185], «*з Австрією*» [там само, с. 206], «*у Миколаївці*» [там само, с. 226], «*з Буюк-дере*» [там само, с. 245], «*з Росячки*» [24, с. 16], «*з Ковилівки*» [там само, с. 17], «*з Одеси*» [там само, с. 23], «*на Тернівку*» [там само, с. 97], «*у Молдавії*» [там само, с. 137] тощо. Незважаючи на те, що коди цієї моделі є іменниковими, наявність прийменника в їхній структурі зумовлює просторову семантику, що дозволяє виконувати їм експліцитно-фонову функцію. Це відбувається через те, що «функція прийменника полягає в тому, щоб перевести субстантив із синтаксичної субстантивної позиції в позицію прислівника» [4, с. 6];

– за моделлю **Adj* + N** зафіксовано 24 коди, що становить 6,3% усієї множини семічних кодів: «*Гнилого Єланцю*» [23, с. 19], «*Коломацький ліс*» [там само, с. 47], «*Зимового палацу*» [там само, с. 65], «*Бородулін шлях*» [там само, с. 83], «*Громовий брід*» [там само, с. 83], «*Маслиновий гай*» [24, с. 84] тощо. Такі коди виконують соціально-орієнтовану функцію, оскільки наявність у їхньому складі прикметника, що не завжди «виражає статичну ознаку» [17, с. 124], забезпечує висвітлення та зазначення письменником закріплених у свідомості представників певного лінгвокультурного середовища соціальних характеристик описуваних одиниць загального ЛСП;

– за моделлю **N + N*** виявлено 8 кодів, що складає 2,1% загальної сукупності семічних кодів: «*поділ Польщі*» [23, с. 63-64], «*широчінь Дніпра*» [там само, с. 139], «*береги Борисфену*» [там само, с. 192], «*станція Грушіка*» [24, с. 37], «*сквер Героїв*» [там само, с. 110] тощо. Коди цієї моделі, крім називної, виконують ще й хронотопну функцію, вказуючи на особливості світосприйняття описуваного історичного періоду;

– за моделлю **Adv + N*** встановлено 2 коди, що становить 0,5% усього масиву семічних кодів: «*мимо Невою*» [23, с. 65], «*вздовж Дніпра*» [там само, с. 202]. Коди такої моделі виконують уточнюючу функцію, адже наявність у структурно-морфологічній моделі прислівника «дає локальну ... характеристику» [26, с. 228], що є необхідним у ході інтерпретації загальносеміотичного континууму, репрезентованим іменниками;

3) *трикомпонентні:*

– за моделлю **Prep + Adj* + N** утворено 47 кодів, що складає 12,4% загальної множини семічних кодів: «*до Мигійських порогів*» [23, с. 9], «*у Густий Байрак*» [там само, с. 17], «*біля Нехворощанського монастиря*» [там само, с. 58], «*в Золотому Розі*» [там само, с. 69], «*з-під Великих Лук*» [там само, с. 73], «*до Троїцької брами*» [там само, с. 127], «*по Нижньому Рейну*» [там само, с. 164], «*про Золоті ворота*» [24, с. 24], «*через Піщані Броди*» [там само, с. 50], «*до Ковалівського урочища*» [там само, с. 68], «*на Далекому*

Сході» [там само, с. 162-163] тощо. Наведені коди, незважаючи на їхню складну структуру, вживаються як ідентифікатори об'єктів художньої реальності, що стає можливим завдяки тому, що прикметник виступає «насамперед ознаковим словом (атрибутивна семантика), на яке накладаються певні додаткові значеннєві відтінки (локативна семантика). Це компоненти, що передають ознаку предмета за місцем перебування його у просторі, тому в семантичному наповненні таких ад'єктивів є обов'язковою вказівка на просторовий об'єкт, у межах якого названий об'єкт існує» [131, с. 10];

– за моделлю **Prep + N + N*** зафіксовано 7 кодів, що складає 1,8% загальної множини семічних кодів: «*у гирло Бугу*» [23, с. 8], «*на берегах Сени*» [там само, с. 63-64], «*на боці Вашингтона*» [там само, с. 64], «*в садах Пріорки*» [там само, с. 153], «*на острові Торос*» [24, с. 23], «*до центру Ожарська*» [там само, с. 40] тощо. Функцією представлених кодів можна вважати експліцитно-фонову, як і в кодів моделі типу Prep + N;

– за моделлю **N + Adj* + N** репрезентовано 5 кодів, що становить 1,3% загальної сукупності семічних кодів: «*бані Успенського собору*» [23, с. 116-117], «*острови Чорноморського заповідника*» [24, с. 11], «*промінь Ягорлицького маяка*» [там само, с. 91], «*передгір'я Кавказького хребта*» [там само, с. 134], «*форсування Південного Бугу*» [там само, с. 123]. У цих кодів яскраво виражено деталізувальну функцію;

– за моделлю **N* + Conj + N***, де КЗ є рівнозначними, виявлено 4 коди, що складає 1,0% усієї сукупності семічних кодів: «*Швеція проти Росії*» [23, с. 63], «*Керч і Єнікале*» [там само, с. 69], «*Ліфляндію і Курляндію*» [там само, с. 98-99], «*Ольвіополь і Очаків*» [там само, с. 147]. Беручи до уваги той факт, що «сполучник виконує зв'язкову та кваліфікаційну функції» [26, с. 275], у наведених моделях його поєднання з іменниками зводиться до виконання імпліцитно-фонової функції, що полягає в репрезентації

письменником соціально-апробованих об'єктів ЛСП прозових творів, а також авторських новотворів;

— за моделлю **Adj + N + N*** виокремлено 4 коди, що становить 1,0% усього спектру семічних кодів: «*болотисті береги Фонтанки*» [23, с. 96], «*тихі провулочки Куренівки*» [там само, с. 153], «*тихе передмістя Катеринослава*» [там само, с. 202], «*старогрецьке місто Алектор*» [24, с. 29]. Функціональний потенціал названих кодів повністю тотожний до двокомпонентних кодів моделі типу **Adj + N**, однак наявність прикметника дозволяє авторів передати ще й суб'єктивну оцінку описуваного;

— за моделлю **Adj + Adj* + N** встановлено 3 коди, що становить 0,7% загальної кількості семічних кодів: «*далекого Савранського лісу*» [23, с. 13], «*скелястий Сарматів мис*» [24, с. 103], «*далекі Гавайські острови*» [там само, с. 142]. Функціональне навантаження визначається здатністю кодів виконувати кваліфікативну функцію;

4) *багатокомпонентні:*

— за моделлю **Prep + Adj + N + N*** виявлено 8 кодів, що становить 2,1% загальної кількості семічних кодів: «*у нові порти Росії*» [23, с. 67], «*на мальовничих берегах Сени*» [там само, с. 96], «*серед глибоких снігів Сибіру*» [там само, с. 101], «*під земляними валами Кінбурна*» [24, с. 31] тощо. Наведені кодові одиниці мають аналогічну функціональну спрямованість, що й трикомпонентні коди моделі типу **Prep + Adj + N**;

— за моделлю **Prep + N + Adj* + N** утворено 6 кодів, що складає 1,5% загального спектру семічних кодів: «*у бік Нехворощанського байраку*» [23, с. 45], «*на паперті Нікольського собору*» [там само, с. 95], «*на барельєфах Траянової колони*» [там само, с. 95-96], «*на закладах Преображенського собору*» [там само, с. 210] тощо. У кодах цієї моделі виражено уточнюючу функцію;

— за моделлю **Prep + N* + Conj + N***, де КЗ є рівносильними, встановлено 4 коди, що становить 1,0% загального числа семічних кодів: «*в*

Іспанії чи П'ємонті» [23, с. 65], *«між Кільченню і Самарою»* [там само, с. 132], *«під Очаків і Хаджибей»* [там само, с. 169], *«в Англії та Європі»* [24, с. 27]. Зважаючи на те, що прийменники «виконують релятивну функцію» [26, с. 261], а сполучники – «зв'язкову та кваліфікаційну» [там само, с. 275], функціональне навантаження семіотичного континууму представлених моделей є досить широким, однак першорядна роль таких кодів полягає у відтворенні ними кордонів зображуваної письменником дійсності, а також створенні контрастних опозицій для розуміння глибинної сутності сюжетних ліній за допомогою іменників, що несуть основне інформативне навантаження;

– за моделлю **Prep + Pron + Adj* + N** зафіксовано 2 коди, що становить 0,5% усього реєстру семічних кодів: *«в нашому Кущівському курені»* [23, с. 82], *«до самого Кінбурнського півострова»* [24, с. 56]. Розуміння цих кодів актуалізується через прикметники, що виступають складовою власної назви, однак наявність при них займенників, що, за теорією Ш. Баллі, активізуються «через співвіднесеність між інформацією за допомогою вказівки» [цит. за 122, с. 8], надає загальному семіотичному фону цих одиниць вказівного характеру;

– за моделлю **Prep + Adj + Adj* + N** репрезентовано 2 коди, що складає 0,5% усього масиву семічних кодів: *«в розкішному Срібному кабінеті»* [23, с. 64], *«з битого Чумацького шляху»* [там само, с. 216]. Наведені приклади кодів свідчать про їхню здатність виконувати описово-зображальну функцію, що реалізуються завдяки наявності прикметників.

Таким чином, КЗ кодів першого блоку є топоніми. Зважаючи на те, що географічні назви, за словами Ю. О. Карпенка, «становлять єдність плану змісту й плану вираження – значення та звучання» [47], доцільно вважати вищенаведені семічні коди перформативними, морфологічні моделі яких зумовлюють їхній досить широкий функціональний потенціал. Проте основна семіотична спрямованість цих кодів пов'язана передусім із їхньою

здатністю локалізувати місце дії, а також створювати певну топонімічну картину, у яку поміщено персонажів.

До блоку 2 увійшли семічні коди:

1) однокомпонентні:

– за моделлю **N** утворено 51 код, що становить 12,1% загальної множини семічних кодів: «Велігурі» [23, с. 8], «Паливода» [там само, с. 34], «Грицюту» [там само, с. 53], «Дмитрієву-Мамонову» [там само, с. 63], «Луї-Філіп» [там само, с. 63, 94-95, 96, 144], «Чигринові» [там само, с. 91], «Храповицького» [там само, с. 101], «Наришкін» [там само, с. 110], «Петрові» [там само, с. 119], «Безбородько» [там само, с. 172, 192], «Лукійка» [там само, с. 189], «Суворов» [там само, с. 204], «Півторак» [там само, с. 223], «Гараську» [там само, с. 223], «Сен-Жозеф» [там само, с. 234], «Петрику» [там само, с. 242], «Яринко» [там само, с. 242], «Юсуф-паша» [там само, с. 262], «Тимко» [24, с. 9], «Чорнодуб» [там само, с. 70], «Маркіян» [там само, с. 109], «Софійка» [там само, с. 125] тощо. Зазначені коди в ЛСП досліджуваних творів виконують власне номінативну функцію, оскільки знайомлять читацьку аудиторію з дійовими персонажами. Крім того, всі назви мають національний відтінок, адже зорієнтовані насамперед на представників української лінгвокультурної спільноти, а також російської, французької й турецької. Це дозволяє їм задавати певної емоційно-експресивної тональності у творах;

2) двокомпонентні:

– за моделлю **N + N*** зафіксовано 55 кодів, що складає 13,1% усього спектру семічних кодів: «дядько Ілько» [23, с. 16], «поміщиця Скавронська» [там само, с. 37], «візит Луї-Філіппа» [там само, с. 63], «графу д'Арецо» [там само, с. 64], «архітектор Моретті» [там само, с. 76], «козак Нечеса» [там само, с. 82], «поміщика Мовшина» [там само, с. 93], «улюбленець Катерини» [там само, с. 147], «маркізом Лафайєтом» [там само, с. 164], «князь Потьомкін» [там само, с. 175], «граф Воронцов» [там

само, с. 196], «повеління Абдул-Гаміда» [там само, с. 247], «полковник Брадов» [24, с. 34], «томиків Євтушенка» [там само, с. 87], «бригадир Ластовецький» [там само, с. 106], «вірші Єсеніна» [там само, с. 109] тощо. Наведені коди виконують соціологічну функцію, завдяки чому автор повідомляє про соціальний статус персонажів, їхні професії та родинні зв'язки;

– за моделлю **Prep + N*** встановлено 9 кодів, що становить 2,1% загального реєстру семічних кодів: «до Потьомкіна» [23, с. 65], «у Вержена» [там само, с. 67], «на Дмитрієва-Мамонова» [там само, с. 106], «на Кліма» [24, с. 33], «без Трухановського» [там само, с. 36] тощо. Коди цієї моделі виконують функцію конкретизації;

3) *трикомпонентні:*

– за моделлю **Prep + N + N*** зафіксовано 13 кодів, що становить 3,1% усієї множини семічних кодів: «з боку Воронцова» [23, с. 63], «до діда Реп'яха» [там само, с. 134], «за екіпажем Сегюра» [там само, с. 147], «із гетьманом Скоропадським» [24, с. 117] тощо. Ці коди виконують функцію уточнення;

– за моделлю **Adj + N + N*** виявлено 11 кодів, що складає 2,6% загального спектру семічних кодів: «бугогвардівського полковника Пугача» [23, с. 9], «запопадливого поплічника Равлика» [там само, с. 53], «кострищенського поміщика Волосатова» [там само, с. 73], «розгублено-плаксиве обличчя Сави» [там само, с. 180], «старий адмірал Гасан-паша» [там само, с. 246], «великого візира Юсуфа-Коджі» [там само, с. 247], «особливою прихильністю Нептуна» [24, с. 88] тощо. Наявність прикметника в наведених моделях дозволяє кодам виконувати ідіостилістичну функцію в ЛСП прозових творів О. К. Глушка;

– за моделлю **N + N + N*** репрезентовано 8 кодів, що становить 1,9% усієї сукупності семічних кодів: «козака Семена Бондаренка» [23, с. 17], «салони княгині Барятинської» [там само, с. 94-95], «лейб-медик

імператриці Роджерсон» [там само, с. 160], *«генерал-майору Івану Реку»* [там само, с. 259], *«Івана Федоровича Глици»* [24, с. 15] тощо. Функціональна зумовленість кодів є такою ж, що й у двокomпонентних кодів моделі типу $N + N$;

– за моделлю **Pron + N + N*** утворено 2 коди, що складає 0,4% загальної множини семічних кодів: *«нашого Грицька Фіялку»* [23, с. 34], *«мій кузен Густав»* [там само, с. 98]. У цьому випадку функціональне навантаження кодів, незважаючи на домінантну позицію іменників, зумовлено специфікою займенників, що визначають їхню конкретизувальну функцію, оскільки цей лексико-граматичний клас слів «найменування денотата здійснює не безпосередньо, відштовхуючись від внутрішньої форми в усій її різноманітності (як це відбувається щодо повнозначних номінацій), а релятивно, через відношення до субстантивного, атрибутивного чи нумеративного слова...» [78, с. 10];

4) багатокomпонентні:

– за моделлю $N + N + N + N^*$ виокремлено 2 коди, що складає 0,4% усієї кількості семічних кодів: *«хата Дмитра Івановича Мельника»* [24, с. 152], *«генерал-ад'ютант Іван Іванович Шувалов»* [23, с. 163]. Коди такої моделі поєднують у собі два функціональних маркера – уточнення та соціологізації;

– за моделлю **Prep + Adj + N + N + N*** зафіксовано 2 коди, що становить 0,4% загального масиву семічних кодів: *«у колишнього хорунжого Йосипа Тягуна»* [23, с. 37], *«з-за дерев'яного палацу графа Разумовського»* [там само, с. 156]. Такі коди виконують характеристичну функцію, тобто вказують на якості та параметри певних деталей, що належать персонажам або є невід'ємною складовою їхньої сутності;

– за моделлю **Adj + N + N + N + N*** представлено 2 коди, що становить 0,4% загальної кількості семічних кодів: *«ясновельможному князю Григорію Олександровичу Потьомкіну»* [23, с. 69-70], *«впливової камер-*

юнгфери Марії Савівни Перекусихіної» [там само, с. 94-95]. Коди цієї моделі виконують власне кваліфікативну функцію.

Зауважимо, що інші структурно-функціональні моделі, за якими виокремлено семічні коди (**Pron + N***, **Adv + N + Adj***, **Prep + N + N + N***, **Prep + Adj + N + N***, **Prep + N + N + Adj***, **Prep + N + N + N + N***, **Prep + N + N + N + N + N***), репрезентовано одиничними прикладами, що дає підстави вважати їх не достатньо продуктивними.

Як свідчить проведений аналіз морфологічних моделей кодів другого блоку, їхніми КЗ є власні імена персонажів, тобто антропоніми, що, на думку О. Р. Сколоздри, виступають «як мовні одиниці, які не лише називають, але й характеризують денотатів, разом з іншими одиницями відображають творче мислення письменника, багатство його мови, особливості стилю» [113, с. 355]. Крім того, коди цього блоку актуалізують функціональний потенціал завдяки власній перформативності, а також визначають темпоральний складник ЛСП творів О. К. Глушка через використання автором реальних імен (історичні постаті, культурні діячі тощо).

Отже, спираючись на кількісні та морфологічні показники семічних кодів, встановлено, що найбільш частотною моделлю в першому блоці, який репрезентує конотативні стихії, є прийменниково-іменникова конструкція. Це пов'язано з необхідністю вказати напрям чи окреслити кордони дій персонажів. Натомість у другому блоці, що вказує на конотативних персонажів, найбільш уживаною автором є іменниково-іменникова модель. Таке використання моделей свідчить про їхню іменну природу, зумовлену перформативною будовою, що повністю підтверджує істинність класифікації мовних знаків Б. А. Успенського. Додамо, що семічні коди за своєю функціональною сутністю здатні виконувати хронотопну, соціально-орієнтовну, експліцитно- та імпліцитно-фонову, кваліфікативну, деталізуючу, ідентифікаційну, вказівну й описово-зображувальну функції (блок 1), а також характеристичну, соціологічну, емоційно-експресивну, ідіостилістичну та

конкретизуючу (блок 2). Однак функції номінації й уточнення є спільними для семічних кодів обох блоків.

2.1.3. Морфологічні моделі символічних кодів

Беручи до уваги частиномовний статус та широкі дистрибутивні можливості символічних кодів, членуємо їх на:

1) *однокомпонентні:*

– за моделлю **N** зафіксовано 12 кодів, що становить 32,4% загальної кількості символічних кодів: «*мечеть*» (у значенні – піч) [23, с. 26], «*таляри*» [там само, с. 31], «*цидулу*» [там само, с. 38], «*форейтори*» [там само, с. 112], «*драгуни*» [там само, с. 173], «*ридван*» [там само, с. 194], «*ломберні*» [там само, с. 207] тощо. Наведені коди вживаються автором для відтворення життєвих реалій персонажів;

– за моделлю **V** репрезентовано 2 коди, що становить 5,4% загальної сукупності символічних кодів: «*цвѣохнули*» [23, с. 112], «*здибував*» [там само, с. 246]. Запропоновані коди, що виражені дієсловами, служать «для вираження динамічної ознаки (дії, стану) у процесі її тривання, розгортання чи становлення» [26, с. 157], а також позначають суттєві характеристики мовлення дійових осіб;

2) *двокомпонентні:*

– за моделлю **Adj + N*** утворено 3 коди, що становить 8,1% усього реєстру символічних кодів: «*пристаркуватий економ*» [23, с. 88], «*панські челядники*» [там само, с. 184-185], «*молодий ротмістр*» [там само, с. 287]. Незважаючи на домінантну роль іменників, функціональний потенціал цих кодів можна визначити як характеристичний із наявною авторсько-суб'єктивною оцінкою зображуваного, хоч деякі дослідники вважають, що характеристику виражають тільки якісні прикметники завдяки тому, що «їхні значення є гомогенними, досить погано розчленовуються на семи та характеризуються рухливістю залежно від змісту денотата» [46, с. 149];

– за моделлю **Prep + N*** встановлено 3 коди, що складає 8,1% загального числа символічних кодів: «*на постолі*» [23, с. 36], «*за гривеник*» [там само, с. 143], «*на причілку*» [там само, с. 187]. Функцією кодів такої моделі є репрезентація ситуативних обставин із життя героїв творів О. К. Глушка;

– за моделлю **P* + N** представлено 2 коди, що складає 5,4% усього масиву символічних кодів: «*готуючи саламаху*» [23, с. 51], «*обпікаючи пальці*» [там само, с. 201]. Наявність дієприслівника, що «означає додаткову дію як обставину протікання головної» [26, с. 220], зумовлює функцію додаткового повідомлення;

3) *трикомпонентні:*

– за моделлю **Prep + Num* + N** репрезентовано 3 коди, що становить 8,1% загального числа символічних кодів: «*за один шилінг*» [23, с. 77], «*на шістдесят кувертів*» [там само, с. 161], «*на тищу пудів*» [там само, с. 210]. Беручи до уваги той факт, що «за функцією в реченні числівник фактично нічим не відрізняється від функції іменника, прикметника, дієслова» [26, с. 124], функціональне навантаження кодів має номінативну природу;

– за моделлю **Prep + N* + Adj** (або в іншій послідовності) встановлено 2 коди, що становить 5,4% загального реєстру символічних кодів: «*з турецькими ятаганами*» [23, с. 31], «*на аришин довший*» [там само, с. 204]. Запропоновані приклади засвідчують здатність символічних кодів виконувати конкретизуючу функцію. Це забезпечується наявністю прикметника, що, «вживаючись у мові при іменниках, <...> конкретизує їхній зміст» [26, с. 91];

4) *багатокомпонентні:*

– за моделлю **Prep + Adj + Adj + N*** репрезентовано 2 коди, що становить 5,4% усього спектру символічних кодів: «*у довгій суконній киреї*» [23, с. 32], «*з товстими крученими буклями*» [там само, с. 67]. Відображаючи

конкретні реалії життя персонажів, ці коди виконують ще й характеристичну функцію, реалізація якої відбувається завдяки функціонуванню прикметників.

Додамо, що символічні коди, утворені за іншими структурно-функціональними моделями (**N* + Conj + N*** (КЗ є рівнозначними), **V + Prep + N***, **Num* + Adj + N**, **Prep + N* + V**, **Prep + N* + V + Adv**, **Prep + N* + Conj + N*** (КЗ є рівнозначними), **P* + N + Num + N**, **P* + Prep + Adj + N**), виступають так званим не модельованим залишком, адже їхня рідка вживаність не дозволяє говорити про вагому семіотичну значущість.

Основними конститuentами символічних кодів у запропонованих конструкціях виступають інформативні знаки, морфологічні модифікатори яких забезпечують реалізацію ними широкого функціонального потенціалу, де основну роль відіграє власне інтерпретаційна спрямованість кодів, що полягає в т. зв. затисненні конотативних смислів, а також «не дозволяє їм вислизнути ні в зону суто індивідуальних значень, ні в зону значень, що викликають неприємні відчуття» [7, с. 306]. Таким чином, ці коди відтворюють історичну правдивість зображуваних автором подій, оскільки їхня переважна більшість містить КЗ, що виступають історизмами (*ятаган, таляр, камергер, челядник*), діалектизмами (*мечеть*), номінаціями застарілої (*кирея, саламаха, постолі, букля, гривеник, аришин, ломберня, здибувати*) та розмовної (*цвѣохати, скрипиця, тища*) лексики.

Отже, аналіз мовного матеріалу показує, що активними моделями символічних кодів є однокомпонентні іменникові, двокомпонентні прикметниково-іменникового та прийменниково-іменникового типів, що більшою мірою передають певну інформацію про ЛСП не безпосередньо, а опосередковано в рамках комунікативної ситуації. Крім того, в оповіданнях збірки «Маслиновий гай» символічних кодів нами не зафіксовано, що

спричинено жанровою специфікою досліджуваного матеріалу та суто прагматичними інтенціями автора.

2.1.4. Морфологічні моделі проайретичних кодів

Проайретичні коди, як відомо, є індикаторами насамперед дієвої чи акціональної специфіки ЛСП художнього твору. Детально досліджуючи їхнє функціонування та семіотичну зумовленість у мові культури, С. М. Толстая зауважує, що «дія є головним та структурним ядром ритуалу, подібно до того, як у мові логічним стержнем висловлювання (речення) виступає предикат (дієслово). Однак семантичною домінантою ритуалу часто виявляється не його акціональний компонент, а інші, логічно підпорядковані йому елементи, його «“актанти” – суб’єкт, об’єкт, адресат, інструмент – і “сірконстанти” – локативні, темпоральні, модальні та ін. компоненти дії» [123, с. 89]. Спираючись на думку дослідниці та беручи до уваги проекцію класів дієслів З. Вендлера, у ЛСП художніх творів О. К. Глушка виокремлюємо такі проайретичні коди:

1) *однокомпонентні:*

– за моделлю **V** зафіксовано 13 кодів, що становить 15,6% загальної кількості проайретичних кодів: «*затрявся*» [23, с. 22], «*пручалася*» [там само, с. 58], «*затупцювали*» [там само, с. 90], «*відкланявся*» [там само, с. 102], «*оглянувся*» [там само, с. 186], «*сумнівався*» [там само, с. 212], «*промовчала*» [24, с. 126], «*скрипів*» [там само, с. 6], «*хвилювався*» [там само, с. 135] тощо. Наведені дієслова є дієсловами здійснення, оскільки виражають «актуальне здійснення процесу, що розгортається перед очима спостерігача» [43, с. 19];

2) *двокомпонентні:*

– за моделлю **V* + Adv** (або в іншій послідовності) визначено 18 кодів, що становить 21,6% загального реєстру проайретичних кодів: «*сторчма полетів*» [23, с. 12], «*мерзлякувато шулилися*» [там само, с. 95],

«відповідав стримано» [там само, с. 99], «пропустив уперед» [там само, с. 129-130], «відскочили вбік» [там само, с. 131], «вчасно підхопили» [24, с. 136] тощо. Континуумне маркування прислівників, що сполучаються з КЗ, виражені дієсловами, дає підстави уналежнити ці проайретичні коди до кодів із дієсловами здійснення;

– за моделлю **V* + N** виявлено 16 кодів, що складає 19,2% усієї сукупності проайретичних кодів: «учинив скаргу» [23, с. 17], «відчував полегшення» [там само, с. 116], «йшли степом» [там само, с. 136], «труснув головою» [24, с. 10] тощо. У цих моделях представлено дієслова діяльності, що вказують на «дуративне значення» [43, с. 20], тобто для повного опису дії дієслово вимагає наявності уточнюючого чи доповнювального елемента;

– за моделлю **V* + Inf** репрезентовано 11 кодів, що складає 13,2% усієї множини проайретичних кодів: «перестав сміятися» [23, с. 54], «хотів утішити» [там само, с. 55], «зумів добитись» [там само, с. 66], «почав роздивлятися» [24, с. 12] тощо. Функціональний спектр у цій моделі формується також завдяки дієсловам, що вказують на специфіку виконання дії, тобто «передбачають наявність кінцевої межі, визначеної внутрішньою природою ситуації» [43, с. 21];

3) *трикомпонентні:*

– за моделлю **V* + Prep + N** репрезентовано 14 кодів, що складає 16,8% загального спектру проайретичних кодів: «заточився на місці» [23, с. 21], «підійшла до селянина» [там само, с. 111], «хитнулася під ногами» [там само, с. 172], «вислизнув з кабінету» [24, с. 63], «смикнула за китичку» [там само, с. 86] тощо. У цьому випадку основне функціональне навантаження кодів активується в дієсловах, що виступають дієсловами досягнення, виражаючи «т. зв. «моментальне» значення» [43, с. 20];

– за моделлю **V* + Adj + N** утворено 3 коди, що складає 3,6% загального числа проайретичних кодів: «зраділи запашиному сину» [23, с. 138], «наловив ранніми ранками» [там само, с. 189], «порятував бронзовий гудзик»

[там само, с. 292]. Наведені приклади ілюструють здатність кодів виражати процесуальність, тобто тривалість дії;

– за моделлю **Inf* + Adj + N** представлено 3 коди, що становить 3,6% усієї палітри проайретичних кодів: «*уникнути передчасної поразки*» [23, с. 71], «*пережити довгу зиму*» [там само, с. 123], «*діждатися весняного тепла*» [там само, с. 123]. Такі коди відбивають власну репрезентативну властивість, оскільки інфінітив, що виступає КЗ, у сучасних граматиках української мови кваліфікується як «напівморфологізований синтаксичний іменник, що є наслідком транспозиції особово-часових та особово-способових форм дієслова в позицію теми...» [17, с. 283];

– за моделлю **Part + P + V*** виокремлено 2 коди, що становить 2,4% загального масиву проайретичних кодів: «*не гаючись, одягнувся*» [23, с. 46], «*не встоявши, упав*» [там само, с. 137]. Функцією цих кодів можна вважати репрезентацію процесу досягнення, де вказівка на супровід дії забезпечується шляхом поєднання дієслова з дієприслівником;

4) багатоконпонентні:

– за моделлю **V* + Prep + Adj + N** зафіксовано 3 коди, що складає 3,6% усієї сукупності проайретичних кодів: «*прошепотів з таємничим виглядом*» [23, с. 83], «*ламаються від страшного удару*» [там само, с. 230], «*похитувався під дружнім натиском*» [24, с. 6]. Такі коди за своїм функціональним призначенням є кодами здійснення, що зумовлено яскраво вираженою процесуальною динамікою КЗ.

Отже, можемо констатувати, що переважна кількість проайретичних кодів має суто дієслівну представленість, спричинену передусім їхньою семіотичною призначеністю в ЛСП художнього твору, що полягає у вираженні дій, станів та дозволяє інтерпретувати вчинки персонажів. У зв'язку з цим цілком умотивованим є вживання автором проайретичних кодів, в основі яких лежать формативні знаки, що значно полегшують процес інтерпретування просторового полотна твору через здатність цих кодових

одиниць виконувати функції здійснення, діяльності, власне виконання, а також репрезентації. Однак, функціонуючи у віртуальній дійсності, КЗ кодів сполучаються із займенниками та прислівниками, а також виражаються не тільки дієсловами, але й інфінітивними формами, що загалом не дає підстав для заперечення істинності знакової класифікації Б. А. Успенського.

2.1.5. Морфологічні моделі гномічних кодів та їхніх субкодів

Як ми вже зазначили, найбільш дослідженим у наукових розвідках із семіотики та лінгвокультурології є поняття гномічного чи культурного коду. Досить вагомим у цьому дослідницькому векторі вважається твердження М. І. Шевченка та В. А. Котелі, які запевняють, що така семіотична одиниця виступає «системою знаків або механізмів, що дозволяє людині читати, розшифровувати знаки, символи й тексти, присвоювати їм значення, закладене в них культурою» [145, с. 8]. У зв'язку з цим на особливу увагу семіотиків заслуговує систематизація знаків, що виступають потужними маркерами культурного доробку певного мовного осередку. Думка К. Рапая про те, що основним продуктом гномічного коду є підсвідомі смисли, що вкладаються носіями мови в будь-який об'єкт (автомобіль, страва місцевої кухні, спосіб взаємодії між людьми, а також країна) та формуються під впливом національної культури, у якій цих людей соціалізовано [136], є підґрунтям для членування культурних кодів на субкоди. Однак для морфологічного моделювання кодів культури наведених тлумачень недостатньо, оскільки більшість сучасних дослідників займається проблемами логіко-філософського та семантичного потенціалу цих семіотичних утворень, тому в нашій роботі ми спиратимемося на визначення Дж. Фіске, який наголошує, що культурний код репрезентує систему знаків, керованих «певними правилами, які поширені серед представників певної культури, і яка призначена для генерації та циркулювання смислів у цій культурі та для цієї культури» [цит. за 51, с. 66]. Саме другу частину

вищенаведеної дефініції, де обґрунтовується функціональний спектр гномічних кодів, враховуємо під час побудови їхніх морфологічних моделей, адже кожний лексико-граматичний клас слів, насамперед його формальне представлення, є вказівкою на семантичне значення коду, тобто його смисл.

З огляду на те, що гномічні коди за своєю структурою, семіотичним навантаженням та морфологічною представленістю є різноманітними, у межах ЛСП художньої прози О. К. Глушка виокремлюємо 9 типів гномічних кодів (субкодів), групуючи їх у відповідні блоки. Крім того, подаємо загальну характеристику їхньої морфологічної реалізації з урахуванням специфіки й найменш частотних моделей, що виступають, на наш погляд, модифікаторами часткового чи повного переосмислення культурного знання, у результаті чого субкод набуває цілісного значення та семіотичної функційності.

Так, у першому блоці містяться **природні субкоди**, що активуються в таких морфологічних моделях:

1) двокомпонентні:

— за моделлю **Conj + N*** виявлено 7 субкодів, що складає 5,1% усієї сукупності гномічних кодів: «*як водою*» [23, с. 85], «*як гора*» [там само, с. 155], «*як хмаринка*» [там само, с. 184], «*мов тінь*» [24, с. 87] тощо. Ці субкоди вважаються вербалізаторами порівняльних стратегій ЛСП на емоційну сферу адресата повідомлення через використання порівняльних сполучників, що є «виразниками порівняльних семантико-синтаксичних відношень» [17, с. 351], незважаючи на те, що основне семіотичне значення має іменник;

— за моделлю **N* + N** зафіксовано 5 субкодів, що становить 3,7% загальної кількості гномічних кодів: «*холодок недовіри*» [23, с. 66], «*жар сорому*» [там само, с. 44], «*хмаркою пилу*» [24, с. 6] тощо. Наведені субкоди пов'язані з власне функцією повідомлення, що реалізується насамперед за

допомогою КЗ-іменників, які корелюють з групою іменників, що має метафоричне підґрунтя;

2) трикомпонентні:

– за моделлю **Conj + Adj + N*** встановлено 4 субкоди, що складає 2,9% загального реєстру гномічних кодів: «*як нічний туман*» [23, с. 125], «*як морська хвиля*» [там само, с. 289], «*як бурхлива хвиля*» [там само, с. 292], «*як чорні блискавки*» [24, с. 7]. У наведених сполуках іменник виражає основне семіотичне та смислове значення, а порівняльний сполучник тільки підсилює смисловий компонент зіставлення;

3) багатокомпонентні:

– за моделлю **Conj + N* + Adj + N** нараховано 2 субкоди, що становить 1,4% загального масиву гномічних кодів: «*як струмінь свіжого повітря*» [23, с. 94], «*мов хвилі розбурханого моря*» [24, с. 141]. Через поєднання іменника з прикметником та сполучником функцією цих субкодів можна вважати деталізацію;

– за моделлю **Conj + Pron + Adj + N*** репрезентовано 1 субкод, що складає 0,7% усього спектру гномічних кодів: «*як оцей проклятуций камінь*» [23, с. 130]. Зважаючи на те, що якісна функціональна відмінність займенників від інших частин мови «зумовлює їхню постійну контекстну детермінованість» [78, с. 11], їхнє поєднання з іменниками, що виступають власне КЗ, дозволяє виконувати субкоду ідентифікуючу функцію.

Особливості компонентної структури **антропних субкодів**, що утворюють другий блок, можна простежити в таких морфологічних сполуках:

1) двокомпонентні:

– за моделлю **Conj + N*** виокремлено 3 субкоди, що становить 2,2% загального числа гномічних кодів: «*як дівчина*» [23, с. 19], «*як немовля*» [там само, с. 90], «*як матрос*» [24, с. 129]. Представлені субкоди є компаративними висловлюваннями, що й зумовлюють функцію порівняння;

– за моделлю **Conj + Adj*** зафіксовано також 3 субкоди, що становить 2,2% загальної палітри гномічних кодів: «*мов неживий*» [23, с. 7], «*мов заворожений*» [там само, с. 10], «*як живого*» [там само, с. 12]. Враховуючи, що сполучник може займати «формально-граматичну позицію атрибута» [17, с. 346], його поєднання з КЗ, вираженим прикметником, підсилює здатність останнього надавати характеристику об'єктам ЛСП;

– за моделлю **Prep + N*** представлено 1 субкод, що складає 0,7% усієї множини гномічних кодів: «*на шкіпера*» [24, с. 5]. Функцією цього субкоду є характеристична, що актуалізується за допомогою іменника та прийменника, адже призначення останнього, на думку А. С. Колодяжного, полягає в тому, щоб виражати «відношення статичної чи динамічної ознаки до предмета» [цит. за 33], а також і суб'єкта ЛСП;

2) трикомпонентні:

– за моделлю **Conj + Adj + N*** виявлено 2 субкоди, що складає 1,4% усієї сукупності гномічних кодів: «*мов казковий гном*» [24, с. 10], «*як малих дітей*» [там само, с. 63]. Наведені субкоди також виконують порівняльну функцію, однак наявність прикметника не ускладнює функціональний потенціал цих семіотичних утворень, а навпаки, лише конкретизує значення КЗ такої структури;

Третій блок складають **соматичні субкоди**, морфологічними модифікаторами яких виступають такі моделі:

1) двокомпонентні:

– за моделлю **N* + N** (або в іншій послідовності) встановлено 3 субкоди, що складає 2,2% усього реєстру гномічних кодів: «*очима-вуглинками*» [23, с. 31], «*язики полум'я*» [там само, с. 80], «*щіточкою-борідкою*» [там само, с. 298]. Наведеним субкодам притаманний емоційний характер, тому функція повідомлення підсилюється емоційною оцінкою, що декодується адресатом у ЛСП з урахуванням конситуації спілкування;

– за моделлю **Conj + N*** репрезентовано 2 субкоди, що становить 1,4% загальної кількості гномічних кодів: «*мов щетина*» [23, с. 12], «*мов кістка*» [там само, с. 124]. Ці субкоди мають яскраво виражену порівняльну функцію;

2) трикомпонентні:

– за моделлю **Adj + N* + N** (або в іншій послідовності) нараховано 3 субкоди, що складає 2,2% загального масиву гномічних кодів: «*слабенький язичок полум'я*» [23, с. 200], «*черевко металевого ковчега*» [24, с. 6], «*жовте око маяка*» [там само, с. 74]. Загальний семіотичний фон наведених прикладів утворює комплекс основних характеристик ЛСП, однак індивідуально-авторське бачення їхніх актуальних властивостей визначає компаративну природу цих субкодів;

– за моделлю **Conj + Adj + N*** представлено 1 субкод, що складає 0,7% загальної палітри гномічних кодів: «*як потворний синець*» [23, с. 22]. Цей субкод виконує порівняльну функцію;

3) багатоконпонентні:

– за моделлю **Conj + N* + Adj + N** зафіксовано 1 субкод, що становить 0,7% усього реєстру гномічних кодів: «*мов долоні натруджених рук*» [24, с. 65]. Цей субкод виражає певну схожість предметів ЛСП, їхню аналогічність та подібність.

Четвертий блок формують **предметно-артефактні субкоди**, основними морфологічними моделями яких є такі:

1) двокомпонентні:

– за моделлю **Conj + N*** нараховано 12 субкодів, що становить 8,8% усього реєстру гномічних кодів: «*як рубель*» [23, с. 92], «*як вериги*» [там само, с. 142], «*мов жердина*» [там само, с. 235], «*неначе снопи*» [там само, с. 289], «*мов антени*» [24, с. 114] тощо. Функціональна зумовленість цих субкодів є порівняльною;

– за моделлю **Adj + N*** виявлено 4 субкоди, що складає 2,9% загальної множини гномічних кодів: «*важкою колодою*» [23, с. 13], «*сніговий килим*» [там само, с. 94], «*снігові шапки*» [там само, с. 97], «*гігантським луком*» [там само, с. 133]. Твердження про те, що «атрибутивна функція прикметника тісно пов'язана з його семантичним спрямуванням – виступати присубстантивним компонентом і виражати якісні характеристики» [131, с. 9], активізує іменниковий КЗ, дозволяючи йому виконувати емоційно-експресивну функцію;

– за моделлю **N* + N** зафіксовано 2 субкоди, що становить 1,4% усього числа гномічних кодів: «*ківш лиха*» [23, с. 33], «*плетиво гілок*» [там само, с. 46]. Наведені коди також виражають емоційно-експресивне начало;

2) трикомпонентні:

– за моделлю **Conj + Adj + N*** наведено 8 субкодів, що становить 5,9% загального числа гномічних кодів: «*як двопудові гирі*» [23, с. 24], «*мов натягнуті канати*» [там само, с. 226], «*немов залізними кліщами*» [24, с. 52] тощо. Наведені субкоди виражають порівняльний потенціал, що актуалізується за допомогою уточнюючих елементів, виражені прикметниками;

– за моделлю **Adj + N* + N** репрезентовано 3 субкоди, що становить 2,2% усього масиву гномічних кодів: «*сріблясті ниточки сивини*» [23, с. 218], «*срібне мереживо блискавки*» [24, с. 10], «*гігантська пружина стихії*» [там само, с. 72]. Характерною особливістю запропонованих субкодів є пріоритет їхньої емоційно-експресивної зумовленості;

– за моделлю **Conj + N + N*** представлено 1 субкод, що складає 0,7% загальної кількості гномічних кодів: «*як деще горщика*» [23, с. 29]. У цьому випадку спостерігаємо власне порівняльну функцію;

3) багатокомпонентні:

– за моделлю **Prep + Pron + Adj + N*** встановлено 2 субкоди, що становить 1,4% усього спектру гномічних кодів: «*у цій диявольській колісці*»

[24, с. 75], «*на оцїй розпеченїй пательнї*» [там само, с. 139]. КЗ вказують на здатність субкодів виконувати функцію повідомлення, а займенники, що «характеризують фрагменти реальної дійсності відносно координат комунікативної ситуації» [78, с. 11], інформативно збагачують ці повідомлення;

– за моделлю **Adj + N + Adj + N*** виокремлено 1 субкод, що складає 0,7% загальної палітри гномічних кодів: «*тонкими полотнищами росяного туману*» [23, с. 10]. Цей відрізок комунікативної ситуації орієнтує читача на декодування емоційно-експресивної площини всього ЛСП, а наявні прикметники уточнюють загальний фон художньої дійсності, полегшуючи сприйняття та розуміння культурної інформації;

П'ятий блок містить **архітектурні субкоди**, що класифіковано в такі морфологічні різновиди:

1) двокомпонентні:

– за моделлю **Conj + N*** представлено 1 субкод, що складає 0,7% загальної множини гномічних кодів: «*як домівка*» [24, с. 144]. Такий субкод виступає порівняльно детермінованою сполукою;

– за моделлю **N* + N** виявлено також 1 субкод, що становить 0,7% усього масиву гномічних кодів: «*амфітеатром гір*» [24, с. 131]. Метафорична конверсія субкоду спричиняє певні зрушення під час декодування переданої ним інформації, що, у свою чергу, дає підстави говорити про його емоційно-експресивну спрямованість;

2) трикомпонентні:

– за моделлю **Adj + Prep + N*** встановлено 2 субкоди, що становить 1,4% загального реєстру гномічних кодів: «*схожа на амбар*» [23, с. 134], «*схожу на казарму*» [там само, с. 157]. У наведених прикладах КЗ вступають у корелятивні відношення з прикметниками, а наявність прийменника вказує на порівняльний характер семіотичного навантаження цих субкодів;

– за моделлю **Prep + N* + N** зафіксовано 2 субкоди, що становить 1,4% усієї множини гномічних кодів: «у підмурках слави» [23, с. 197], «з лабіринту пам'яті» [24, с. 123]. Наявність прийменників, прерогативою яких, за твердженням О. М. Селіверстової, «можна вважати їхню здатність створювати додаткові елементи ситуації» [цит. за 33] тільки посилює емоційно-експресивну функцію, що реалізується за допомогою постпозитивних іменників, які ілюструють індивідуальні мотивації автора;

– за моделлю **Conj + Adj + N*** репрезентовано 1 субкод, що складає 0,7% загального числа гномічних кодів: «немов багаті палаци» [23, с. 171]. Цей приклад є репрезентатом власне порівняльної функції.

Конституентами шостого блоку, що вміщує **зооморфні субкоди**, можуть бути різні за структурою та морфологічним оформленням конструкції, серед яких такі:

1) двокомпонентні:

– за моделлю **Conj + N*** нараховано 22 субкоди, що складає 16,2% усього спектру гномічних кодів: «як кроти» [23, с. 18; 24, с. 51], «мов кліщ» [23, с. 21], «як індик» [там само, с. 140], «як телята» [там само, с. 138], «мов світлячки» [24, с. 75], «немов ягнята» [там само, с. 132] тощо. Ці приклади орієнтують читача на сприйняття й усвідомлення їхньої порівняльної генези;

– за моделлю **Adj + N*** наведено 9 субкодів, що становить 6,6% усієї палітри гномічних кодів: «чорними круками» [23, с. 121], «невидимим черв'ячком» [там само, с. 202], «сірими черепахами» [24, с. 51] тощо. Наведені субкоди виконують функцію повідомлення, що досягається шляхом семантичного розвитку іменника «в напрямку появи інших конкретних значень» [82, с. 6], тобто значень подібності реальних об'єктів чи суб'єктів ЛСП із деякими властивостями тваринного світу;

2) трикомпонентні:

– за моделлю **Conj + Adj + N*** виокремлено 5 субкодів, що становить 3,7% загальної сукупності гномічних кодів: «мов ненажерлива

сарана» [23, с. 8], *«як молодий жеребець»* [там само, с. 41], *«мов руді миші»* [там само, с. 120] тощо. Морфологічний вияв цієї моделі зумовлює порівняльну функцію, хоч прикметник надає КЗ семантичної конкретизації;

– за моделлю **Prep + Adj* + N** виявлено 1 субкод, що складає 0,7% усієї кількості гномічних кодів: *«за цанову душу»* [23, с. 270]. Наявний прийменник у цій конструкції вживається в ролі прийменника способу дії, однак КЗ, виражений прикметником, модифікує цю функцію, через що субкоди набувають властивостей повідомлення;

3) багатокomпонентні:

– за моделлю **Conj + N + Adj + N*** представлено 2 субкоди, що становить 1,4% загального числа гномічних кодів: *«немов крила величезного кажана»* [23, с. 23], *«мов згря чорних ворон»* [там само, с. 81]. Наведені приклади виявляють певний ступінь семантичної конкретизації завдяки іменникам, що є КЗ, проте основною функцією цих субкодів є порівняльна;

– за моделлю **Adj + N* + Adj + N** репрезентовано 1 субкод, що складає 0,7% усього масиву гномічних кодів: *«білі руна морського прибою»* [24, с. 79]. КЗ запропонованої моделі є ідентифікаторами подібності в метафоричній формі, що передає не раціональну змістову інформацію, а скоріше суб'єктивну інтерпретацію простору письменником, завдяки чому актуалізується емоційно-експресивна функція субкоду.

Враховуючи морфологічні ознаки **фітонімічних субкодів**, що функціонують у сьомому блоці, їх згруповано в такі моделі:

1) двокомпонентні:

– за моделлю **Conj + N*** зафіксовано 2 субкоди, що складає 1,4% загального реєстру гномічних кодів: *«мов диня»* [23, с. 252], *«мов гриби»* [там само, с. 89]. Представлені субкоди мають чітко виражену порівняльну функцію;

– за моделлю **N* + N** нараховано 1 субкод, що становить 0,7% усієї множини гномічних кодів: *«горошинки дощу»* [23, с. 35, 175]. У цій моделі,

побудованої за принципом метафоризації, активізується емоційно-експресивна спрямованість субкоду;

2) трикомпонентні:

– за моделлю **Conj + Adj + N*** репрезентовано 2 субкоди, що складає 1,4% загальної кількості гномічних кодів: «*як старий пеньок*» [23, с. 12], «*як торішний очерет*» [24, с. 71]. Функцією цих субкодів слід вважати порівняльну;

– за моделлю **Conj + P + N*** виявлено 1 субкод, що складає 0,7% усієї палітри гномічних кодів: «*як дозріла перчина*» [23, с. 245]. Функціональна зумовленість субкоду аналогічна до вищенаведеної морфологічної моделі;

3) багатоконпонентні:

– за моделлю **Conj + Adj + Adj + N*** зафіксовано 1 субкод, що становить 0,7% усієї сукупності гномічних кодів: «*мов велике досягле яблуко*» [24, с. 12]. У цьому випадку також спостерігаємо порівняльну функцію.

До складу восьмого блоку увійшли **харчові субкоди**, що розподілилися за моделями таких типів:

1) трикомпонентні:

– за моделлю **Conj + Adj + N*** встановлено 1 субкод, що складає 0,7% усього масиву гномічних кодів: «*як торішний чурек*» [24, с. 122]. Цей приклад репрезентує порівняльний вектор культурної парадигми ЛСП;

– за моделлю **P + N* + N** наведено 1 субкод, що складає 0,7% усього спектру гномічних кодів: «*облито молоком дерева*» [23, с. 205]. Як вважають І. Р. Вихованець, А. П. Грищенко, І. К. Кучеренко, Ю. В. Шевельов, у дієприкметнику «переважають прикметникові ознаки й тому його слід вважати віддієслівним відносним прикметником» [26, с. 220]. Відтак маємо чітко виражену характеристичну функцію, що досягається

через використання автором не тільки дієприкметника, але й насамперед іменника;

2) багатокомпонентні:

– за моделлю **Conj + P + N* + N** нараховано 2 субкоди, що становить 1,4% загальної множини гномічних кодів: «*ніби припорошені борошном, вуса*» [23, с. 50], «*неначе змашені салом очі*» [там само, с. 130]. Здатність порівняльних сполучників «приєднувати компонент (порівняльний зворот), що представляє згорнену предикативну частину, до незгорненої предикативної частини» [17, с. 352-353] і визначає порівняльну функцію іменникових субкодів;

– за моделлю **Adj + N* + Adj + N** представлено 1 субкод, що становить 0,7% загального реєстру гномічних кодів: «*чорними бульбиками автомобільних скатів*» [24, с. 82]. Цей субкод ілюструє власний метафоричний потенціал, реалізуючи емоційно-експресивну функцію.

До дев'ятого блоку належать **духовні субкоди**, побудовані за такими моделями:

1) однокомпонентні:

– за моделлю **N** подано 2 субкоди, що складає 1,4% усієї сукупності гномічних кодів: «*диявол*» [23, с. 72], «*ангели*» [24, с. 15]. Ці коди активують ментальні маркери, що є спільними для всіх етносів, і виконують репрезентативну функцію, що досягається через іменникову представленість субкодових одиниць ЛСП;

2) двокомпонентні:

– за моделлю **Conj + N*** нараховано також 2 субкоди, що складає 1,4% усієї палітри гномічних кодів: «*мов нехристи*» [23, с. 80], «*мов святиню*» [там само, с. 149]. Наведені приклади акцентують на порівняльній здатності духовних субкодів.

Отже, проведений аналіз текстового матеріалу доводить те, що морфологічний вияв КЗ гномічних кодів дозволяє уналежнити їх до

інформативних, оскільки переважна кількість таких кодів має іменниковий статус. Це є підтвердженням класифікації Б. А. Успенського. У зв'язку з цим справедливо припустити, що інформативна природа кодів із культурно маркованими складниками зумовлює їхні порівняльну, емоційно-експресивну, репрезентативну, повідомлювальну й характеристичну функції. Реалізація вказаних функціональних можливостей гномічних кодів відбувається в різних за будовою морфологічних моделях. Зокрема антропні та архітектурні субкоди представлено у дво- та трикомпонентних сполуках; природні, соматичні, предметно-артефактні, зооморфні й фітонімічні – у дво-, три- й багатоконпонентних. Особливістю харчових субкодів є їхнє функціонування у три- й багатоконпонентних структурах, а специфіка духовних субкодів виявляється в актуалізації ними одно- та двокомпонентних утворень.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБЛЕННЯ ПРИКЛАДНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

3.1. Сайт-довідник: сутність, вимоги та принципи створення

Сайт – це сукупність взаємопов’язаних посиланнями та змістом веб-сторінок, опублікованих та підтримуваних певною особою, групою осіб чи організацією з метою поширення чи обміну інформацією [10]. У «Вільному тлумачному словнику» зазначається, що синонімом до слова «сайт» є поняття «веб-сайт» [там само].

Створення сайту (та веб-сайту) є доволі складною операцією, оскільки її виконання потребує попереднього моделювання загальної структури сайту, визначення змісту інформації, що він репрезентуватиме, та посилань.

Сайт може мати різну структуру. Зазвичай сайти можуть відзначатися такими типами структурної організації:

- 1) стандартна – основна веб-сторінка містить посилання на інші документи веб-сайту, а документи – посилання, відповідно, на основну веб-сторінку. Це найпростіший і найпоширеніший спосіб організації веб-сайту;
- 2) каскадна – в цьому випадку посилання в документах задані таким чином, що існує тільки один шлях огляду сторінок веб-сайту. За каскадного способу організації сторінок відвідувачі сайту можуть переміщуватися тільки в одному з напрямків – уперед або назад;
- 3) хмарочос – у цій моделі відвідувачі можуть опинитися на певних сторінках лише тоді, якщо вони йдуть правильним шляхом. Це нагадує підйом до потрібної кімнати у великому хмарочосі;
- 4) павутина – у цьому випадку всі сторінки веб-сайту містять посилання на інші сторінки, і користувач може легко перейти з будь-якої сторінки практично на будь-яку іншу. Ця схема може перетворитися на лабіринт, якщо вийде з-під контролю, але вона

популярна в тих випадках, коли посиланнями на документи користуються не надто часто [38].

Під час створення прикладного продукту ми вирішили використати стандартну структуру, тому що вона є найпростішою у конструюванні та найпрактичнішою у використанні.

Є чимало принципів побудови веб-сайтів. Зокрема фахівці Національного університету «Львівська політехніка» О. Березко, А. Пелещишин та П. Жежнич серед цих принципів називають такі:

- 1) аналіз розвитку системи WWW та сайтів-аналогів – постійний моніторинг появи нових та розвитку існуючих тенденцій розвитку WWW та сучасних підходів до побудови та підтримки веб-сайтів;
- 2) постійна бета-версія – постійний аналіз та вдосконалення програмного забезпечення веб-сайту, тестування та впровадження нових функційних можливостей;
- 3) забезпечення каналу одержання зворотного зв'язку від кінцевих користувачів веб-сайту (одним із таких каналів можуть стати, наприклад, регулярні наукові семінари, присвячені питанням розроблення та адміністрування веб-сайту);
- 4) постійний аналіз статистики веб-сайту – необхідно постійно аналізувати статистику відвідування сайту, зокрема джерел трафіку й корегувати політику веб-сайту залежно від результатів; також необхідно відслідковувати зміни в роботі апаратного та програмного забезпечення за різної кількості відвідувачів;
- 5) використання перевірених рішень – надійних систем управління інформаційним наповненням, що добре зарекомендували себе на ринку. Важливим показником якості таких систем є присутність великої активної міжнародної спільноти розробників;
- 6) використання передових технологій – необхідно застосовувати найсучасніші технології для забезпечення широкого спектра

функціональних можливостей веб-сайту там, де це можливо й доцільно (наприклад, використання вбудованого пошуку Google, карт Google для позначення місцезнаходження, QR-кодів тощо); ·

- 7) якісний дизайн (привабливий та адекватний зовнішній вигляд) – сьогодні успішність офіційних веб-сайтів багато в чому залежить від їхнього дизайну, який часто формує основне враження про організацію. Дизайн повинен відповідати сучасним тенденціям, вимогам ергономіки, рекомендаціям провідних спеціалістів у галузі. Необхідно уникати зайвої декоративності, позбутися зайвих елементів: кожна частина веб-сторінки повинна мати чітке призначення (рисунок); ·
- 8) позиціонування веб-сайту в глобальних пошукових системах; ·
- 9) багатомовність, причому навігація між різномовними версіями веб-сайту повинна бути прозорою для кінцевих користувачів; ·
- 10) орієнтованість на рекламні кампанії – у випадку проведення рекламних кампаній у WWW із використанням контекстної, банерної чи іншого типу реклами на зовнішніх веб-сайтах, необхідно розробити систему спеціалізованих цільових веб-сторінок для зниження рівня «відмов» користувачів (bounce rate);
- 11) орієнтованість на мобільні пристрої – сьогодні все більше користувачів WWW використовують різноманітні мобільні пристрої для роботи у WWW. Тому важливо забезпечити комфортний перегляд веб-сайту для таких користувачів. Цього можна досягти, наприклад, розробленням спеціалізованої версії веб-сайту або шляхом розроблення адаптивного дизайну;
- 12) інтеграція в популярні веб-спільноти уможливить використовувати потужний потенціал різних типів веб-спільнот для непрямої реклами університету, створення неформального середовища для спілкування, позиціонування веб-сайту тощо; ·

13) максимальне використання інформаційних ресурсів та джерел інформації, а також фахівців з інформаційних технологій та інших галузей [5].

Для створення нашого програмного забезпечення ми керуватимемося лише такими принципами, а саме використання передових технологій, якісний дизайн, позиціонування веб-сайту в глобальних пошукових системах.

Існує декілька варіантів створення сайту.

Одним із таких варіантів є програмування сайту мовою HTML. Оскільки веб-сторінки – це документи, розмічені з використанням мови HTML, то файли веб-сторінок зазвичай мають імена з розширенням *.html* чи *.htm*.

Коди мови HTML, за допомогою яких розмічають вихідний текст, називають тегами. Теги починаються із символу < та закінчуються символом >. Теги бувають парними і непарними. Парні теги можуть мати атрибути, за допомогою яких задаються їхні додаткові параметри. HTML-документ має чітко визначену структуру та складається із двох розділів – заголовків і тіла документа. Можна просто переглянути теги або програмку створення Html-документа [Поняття].

Другим поширеним способом є створення веб-сайту чи веб-сторінки за допомогою спеціальних програм (FrontPage, PowerPoint, Word), що називають автоматизованим створенням веб-сайту.

Для створення, редагування та керування наповненням сайту використовують спеціальну систему керування контентом – CMS (від англ. – *Content Management System*). Це програмна оболонка, що уможливорює легко вводити та редагувати дані – текст, рисунки тощо, додавати й видаляти сторінки, тобто керувати сайтом у режимі он-лайн, без знання HTML, мов програмування та інших спеціальних навичок. Оскільки створити сайт за допомогою CMS можна швидко та без додаткової спеціальної підготовки, цей інструмент стає дедалі популярнішим [7].

Додамо, що в широкому розумінні CMS – це комп’ютерна програма або інформаційна система, що використовується для організації та забезпечення процесу щодо спільного створення, управління та редагування вмісту сайту. Основним завданням такої системи є збір та об’єднання в єдине ціле на основі ролей і завдань різних джерел інформації. Ці джерела можуть бути доступні як всередині самої організації, так і поза її межами. Крім цього, система забезпечує можливість взаємодії різних співробітників, проектів і робочих груп з тими базами знань і даних, які створено раніше, в такому вигляді і таким способом, щоб зробити процес пошуку й повторного використання максимально комфортним легким [там само].

За складом і специфікою такі системи бувають різними, але зазвичай вони складаються із двох частин. Перша частина – це back-office, функція якого полягає в зберіганні та контролі над функційністю інформації. Друга частина – це front-office, що забезпечує взаємодію проекту та користувача [там само].

Системи управління веб-сайтом часто розраховані на роботу в певному програмному середовищі. Наприклад, система MediaWiki, під управлінням якої працює «Вікіпедія», написана мовою програмування PHP і зберігає вміст та налаштування у базі даних типу MySQL або PostgreSQL, тому для її роботи потрібно, щоб на сервері, де вона розміщена, були встановлені веб-сервер (Apache, IIS чи інший), підтримка PHP та системи керування базами даних MySQL або PostgreSQL, а також (за необхідності) додаткові програми для обробки зображень чи математичних формул. Такі вимоги є абсолютно типовими для відкритих CMS. Завдяки CMS користувач має можливість сконцентруватися саме на утриманні тієї інформації, яку він додає на сайт, а не на коригуванні програмного коду. Такі веб-орієнтовані системи дають можливість зі зручністю наповнювати сайт текстовим та мультимедійним вмістом. Причому користувачеві пропонується багатий інструментарій для редагування та публікації інформації в Інтернеті. Незважаючи на

різноманітність доступних CMS, в їхній основі лежить єдиний принцип функціонування. Система управління контентом розділяє вміст і дизайн. Це необхідно для полегшення роботи із сайтом, оскільки за незмінного дизайну інформація, що міститься на сайті, може змінюватися регулярно. Програма зберігає у своїй пам'яті готові шаблони для додавання інформації, що є доволі легкими для сприйняття [там само].

CMS чудово підходять для створення різних типів сайтів.

Також зараз популярними є безкоштовні CMS: Wordpress, Joomla, Drupal. Серед комерційних CMS варто назвати Bitrix, NetCat, ABO.CMS, Amiro.CMS, UMI.CMS, Host.CMS тощо. Крім того, значна кількість веб-студій використовують у створенні сайтів самописні універсальні CMS власної розробки. Окремо можна відзначити CMS Data Life Engine (DLE), що подається розробниками як движок для великих новинних порталів. Після того, як сайт створено, його необхідно розмістити в Інтернеті [38].

Хостинг (від англ. *host* – «господар, ведучий») – це виділення місця на вінчестері серверу, що має цілодобове підключення до Інтернету для розміщення сайту. Цю послугу надають як Інтернет-провайдери, так і компанії, що спеціалізуються на наданні послуг хостингу. Зазвичай на хостинг-серверах розміщуються від кількох до декількох тисяч сайтів [там само].

Отже, ми визначили сутність поняття «сайт» та зазначили, що під час створення нашого сайту як прикладного програмного забезпечення ми будемо керуватися принципами використання передових технологій, якісного дизайну, позиціонування веб-сайту в глобальних пошукових системах.

3.2 Етапи створення довідника

Для наочної презентації стратегій впливу комунікативних кодів української комерційної телереклами, детально розглянутих у розділі 2, ми

ставимо за мету створити інформаційний сайт. Вважаємо, що він прислужиться як лінгвістам, які займаються вивченням проблем мовленнєвого впливу комерційної реклами, так і рекламістам, які займаються пошуком ефективних стратегій впливу на свою аудиторію.

Створення цього сайту ми здійснюватимемо за загальноприйнятими в практиці етапами.

Перший етап – «Визначення проекту» – передбачає збір та аналіз інформації, необхідної для осмислення масштабів проекту й підготовки до початку робіт. На цьому етапі треба чітко мати уявлення про те, хто буде відвідувати ваш сайт, із якою метою та які дії будуть виконуватися на сайті [7]. Ми вважаємо, що користувачами нашого сайту мають стати лінгвісти та медіафахівці (насамперед – копірайтери), які матимуть змогу отримати інформацію про те, які вербальні одиниці генерують певні впливові стратегії та як на них реагують чоловіки та жінки. Це, за нашим переконанням, сприятиме конструюванню екологічно впливових рекламних текстів та полегшить роботу копірайтерів.

Також на цьому етапі пишеться проект сайту, в межах якого розробляється функційна структура сайту, навігація, визначається, які сторінки будуть статичними та динамічними [там само]. Відомо, що існують такі типи побудови сайту:

- 1) сайти зі статичними сторінками, які фахівець не лише створює, але й за необхідності сам вносить в них зміни;
- 2) сайти, адміністратори яких, не маючи спеціальних знань, можуть самостійно вносити зміни в контент сторінок, але не можуть змінити ні структуру, ні дизайн сайту;
- 3) сайти, на яких замовник сам може додавати сторінки та розділи, а також змінювати дизайн [там само].

Другий етап – це інформаційне наповнення сайту. Коли проект готовий і відомо, які саме сторінки будуть на сайті, можна розпочинати створювати

контент, тобто переходити до інформаційного наповнення сайту. Інформація на сайті може подаватися у вигляді тексту, таблиць, графіки, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо [там само].

Третій етап передбачає розроблення веб-дизайну сайту. Дизайн – це передусім «художньо-конструкторська діяльність, спрямована на створення нових видів і типів виробів, які б відповідали вимогам суспільства (корисності, зручності в експлуатації, краси і т. ін.).» [44, Т. 1, с. 678]. Однак під дизайном сайту розуміється не просто шаблон, а повне оформлення сторінок сайту в єдиному стилі. Найважливіше значення тут має головна сторінка. Вона представляє собою обличчя «компанії» [7].

Зважаючи на те, що сайти мають тенденцію до «старіння», для ефективної роботи необхідно проводити т. зв. редизайн сайту як мінімум один раз у три роки.

Зазвичай дизайн сайту повинен відповідати таким вимогам:

- 1) бути стильним, відповідати іміджу «організації»;
- 2) мати функційну навігацію й управління;
- 3) бути правильно скомпонованим;
- 4) мати відповідність сфері діяльності «компанії»;
- 5) бути «легким», тобто сторінка повинна завантажуватися доволі швидко;
- 6) мати колірне оформлення, що відзначається гармонійністю [там само].

Для сайту, що ми розробляємо, важливого значення набуває саме останній принцип дизайн-проектування, тому що доведеним є зв'язок між кольором та його здатністю зумовлювати підсвідомі асоціації. Зважаючи на дані, що наводяться в книзі Р. Мокшанцева «Психологія реклами», згідно з якими синій колір та його відтінки є найбільш впливовими та «створюють внутрішню силу й гармонію» [31, с. 147], ми обираємо цей колір одним з основних в оформленні сайту. Також поєднуємо його із сірим, бо саме цей

колір асоціюється з надійністю та професійністю [22, с. 184], та чорним, що асоціюється з вишуканістю, довершеністю та високою технологічністю [там само, с. 184].

Четвертий етап стосується написання програмного коду та верстки сайту.

Під написанням коду мається на увазі програмування сайту та його верстка. Сьогодні жоден сайт не створюється без програмних розробок. Програмних розробок потребують також електронні каталоги, форуми, гостьові книги тощо. Використання програмування уможливлює зробити сайт більш цікавим для відвідувача, а також спростити його подальшу експлуатацію.

Верстка сайту означає процес інтеграції тексту, графіки і програмних елементів в єдине ціле [7].

П'ятий етап – це тестування. Цей етап передбачає контроль якості виконуваної роботи. Зокрема перевіряються зручність навігації, працездатність і наявність всіх необхідних посилань, орфографія та пунктуація. Проводиться оптимізація сторінок під особливості конкретних браузерів, ураховуються особливості відображення сторінок за різних налаштуваннях кольору та розширеннях екрана [там само].

Отже, створення сайту, що має на меті наочну презентацію для мовознавців, ми здійснюватиме за п'ятьма етапами. Спочатку структуруємо інформацію, що має бути відображена на сайті, далі здійснимо інформаційне наповнення сайту, потім займемося його дизайнерським оформленням, напишемо код та здійснимо верстку й тестування сайту.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

4.1. Охорона праці: провідні завдання

Як відомо, охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, скерованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. В поняття охорони праці входять і всі ті заходи, що спеціально призначені для створення особливих полегшених умов праці для жінок і неповнолітніх, а також працівників зі зниженою працездатністю. Це все регламентується на вищому законодавчому рівні та контролюється вже на місцях.

Охорону праці ставлять до пріоритетних напрямків соціальної політики України. Про це свідчать положення Основного Закону України – Конституції, а також різні законодавчі акти про охорону праці. Серед них варто назвати Закони України "Про охорону праці", "Про охорону здоров'я", "Про пожежну безпеку", "Про використання ядерної енергії та радіаційний захист", "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", Кодекс законів про працю України.

У Конституції питанням охорони праці присвячено статті 43, 45 та 46. Деталізуємо подану в них інформацію.

У ст. 43 Конституції України зазначено: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується», "Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом"; "Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється».

«Кожен, хто працює, має право на відпочинок» (ст. 45 Конституції України). Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

У тексті ст. 46 Конституції України наголошено на тому, що "громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом".

Основним законодавчим документом у галузі охорони праці є Закон України "Про охорону праці", дія якого поширюється на юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих.

Завдання охорони праці:

- проектування підприємств, технологічних процесів і конструювання обладнання з обов'язковим виконанням вимог охорони праці;
- знаходження оптимальних співвідношень між різними факторами виробничого середовища, що дозволяє забезпечити мінімум несприятливого впливу їх на здоров'я працівників;
- встановлення, законодавче оформлення визначених норм кожного з несприятливих або небезпечних факторів, систематичний контроль за їх застосуванням;
- розроблення конкретних заходів щодо покращення умов праці та забезпечення її безпеки на основі застосування у виробництві новітніх досягнень науки і техніки;
- застосування раціональних засобів захисту працівників від впливу несприятливих факторів виробничого середовища, а

також втілення організаційних заходів, які нейтралізують або послаблюють ступінь їх впливу на організм людини;

- розроблення та застосування методів і засобів оцінки ефективності заходів з охорони праці, що плануються і здійснюються.

Критична ситуація в Україні у сфері безпеки праці проявляється високим рівнем виробничого травматизму і професійної захворюваності, незадовільними умовами праці та санітарним станом підприємств, внаслідок чого держава втрачає кваліфікованих працівників, а натомість отримує десятки тисяч осіб, які потребують повноцінного соціального захисту.

За останні 5 років на виробництві загинуло майже 5 тисяч працівників і понад 85 тисяч – травмовано.

Не дивлячись на те, що з року в рік кількість травмованих на виробництві в Україні зменшується, рівень виробничого травматизму у порівнянні з країнами Західної і навіть Східної Європи залишається високим. Аналіз ситуації показує, що зазначене зниження за останні 10 років відбувається у більшій мірі в результаті зменшення числа робочих місць, значних обсягів неврахованих, або переведених у категорію не пов'язаних з виробництвом нещасних випадків.

Домінуючими причинами формування несприятливих умов праці залишаються недосконалі технології, машини і механізми, їхня несправність, невикористання засобів захисту, порушення правил техніки безпеки, режимів праці і відпочинку.

Крім цього, роботодавці масово порушують вимоги статті 8 Закону України «Про охорону праці» щодо забезпеченості працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту згідно з Порядком та типовими нормами.

За даними Держсанепідемслужби більше 70% підприємств України не відповідають санітарним правилам. Особливо незадовільний санітарний стан

відмічається на середніх і малих підприємствах та підприємствах приватної форми власності, які явно недостатньо охоплені державним санітарним наглядом.

Загрозливого поширення серед працюючого населення набувають захворювання класу «Розлади психіки і поведінки», туберкульоз, інфекційні гепатити, ВІЛСНІД-інфекція.

Державне управління охороною праці здійснюють:

- Кабінет Міністрів України;
- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці;
- міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Їхня компетенція та повноваження у сфері охорони праці визначені Законом України " Про охорону праці".

Кабінет Міністрів України є вищим державним органом, який здійснює державне управління охороною праці в країні. Кабінет Міністрів забезпечує реалізацію державної політики в галузі охорони праці, затверджує Національну програму поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, визначає функції загальних та галузевих міністерств щодо охорони праці і визначає порядок створення і використання фондів охорони праці.

Державний департамент України з нагляду за охороною праці (Держнаглядохоронпраці) безпосередньо реалізує державну політику щодо охорони праці та здійснює комплексне управління охороною праці в країні; розробляє і контролює виконання національної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища; координує роботу міністерств та інших органів державної виконавчої влади, місцевої адміністрації та об'єднань підприємств в галузі охорони праці; бере участь у

міжнародному співробітництві і поширює світовий досвід у галузі охорони праці, а також виконує ряд інших робіт.

Рішення Держнаглядохоронпраці є обов'язковим для виконання всіма міністерствами, іншими органами державної влади та підприємствами.

Міністерство охорони здоров'я України розробляє гігієнічно обгрунтовані нормативи показників шкідливих факторів на робочих місцях і в межах робочої зони підприємств, розробляє санітарні норми відповідно до нормативів та методики визначення показників шкідливих факторів, проводить контроль виконання вимог гігієни праці та виробничого середовища, розробляє методику проведення атестації робочих місць, щодо їх відповідності нормативним актам з охорони праці та оцінки важкості роботи та ін.

Місцеві державні адміністрації і Ради народних депутатів проводять роботу з охорони праці в межах підпорядкованої території та забезпечують реалізацію державної політики щодо охорони праці, формують міжгалузеві регіональні програми заходів з питань охорони праці, здійснюють контроль за дотриманням нормативних актів з охорони праці.

Варто також сказати, що охорона праці є важливим напрямом різнопрофільних міністерств через російсько-українську війну, що триває. Річ у тім, що попри війну чимало підприємств і установ не можуть функціонувати онлайн, зокрема це установи критичної інфраструктури.

4.2. Причини професійних захворювань і виробничого травматизму

Фахівці виокремлюють три групи причин виробничого травматизму і професійних захворювань:

- організаційні;
- технічні;
- психофізіологічні.

До організаційних причин належать неправильна організація праці або робочого місця, відсутність інструктажів або неякісне їх проведення, порушення технологічного режиму або трудової дисципліни, відсутність інструкцій із безпеки праці на робочих місцях, неузгодженість у діях, відсутність ПВР (проектів виробництва робіт), а також нагляду й контролю за виробничою діяльністю, відсутність засобів захисту, спецодягу тощо.

До технічних причин належать: проектні і конструктивні недоліки, невідповідність обладнання, транспортних та енергетичних пристроїв вимогам безпеки, недосконалість конструкцій машин, блокувальних систем, сигналізації, неправильний режим технологічного процесу, недосконале його виконання, відсутність інженерних розрахунків і т. ін..

До психофізіологічних причин належить: невідповідність умов праці анатомо-фізіологічним і психологічним характеристикам організму людини, незадовільний психологічний клімат в колективі, хворобливі стани, високий ступінь ризику, вживання алкоголю, втома і т. ін.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про охорону праці» умови трудового договору не можуть містити положень, які не відповідають законодавчим та іншим нормативним актам про охорону праці. Сутність гарантій полягає в тому, що законодавство про охорону праці встановлює відповідні стандарти та нормативи, права та обов'язки щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці, які є обов'язковими для сторін трудового договору при визначенні його змісту. Тому умови, які погіршують правове становище працівників порівняно із законодавством про охорону праці, визнаються недійсними.

Попередження порушень правил охорони праці можна поділити на організаційні та технічні заходи.

Організаційні заходи – якісне проведення інструктажу та навчання робітників, залучення їх до роботи за спеціальністю, здійснення постійного керівництва та нагляду за роботою; організація раціонального режиму праці і

відпочинку; забезпечення робітників спецодягом, спецвзуттям, особистими засобами захисту; виконання правил експлуатації обладнання.

Технічні заходи – раціональне архітектурно-планувальне рішення при проектуванні і будівництві виробничих будівель згідно санітарних, будівельних і протипожежних норм і правил; створення безпечного технологічного і допоміжного обладнання; правильний вибір і компонування обладнання у виробничих приміщеннях відповідно до норм і правил безпеки та виробничої санітарії; проведення комплексної механізації і автоматизації виробничих процесів, створення надійних технічних засобів запобігання аваріям, вибухам і пожежам на виробництві; розробка нових технологій, що виключають утворення шкідливих і небезпечних факторів та інше.

Важливим у забезпеченні безпечної праці і запобіганні травматизму на виробництві є фактори особистого характеру - знання керівником робіт особистості кожного працівника, його психіки і особливостей характеру, медичних показників і їх відповідності параметрам роботи, ставлення до праці, дисциплінованості, задоволеності працею, засвоєння навичок безпечних методів роботи, знання норм і правил з охорони праці і пожежної безпеки, його ставлення до інших робітників і всього колективу.

ВИСНОВКИ

Одержані в ході роботи над магістерською проблематикою результати дають підстави для таких висновків:

- доведено семіотичну природу художнього твору через аналіз актуальних філософських, літературознавчих, лінгвістичних та власне семіотичних підходів до наукової кваліфікації феномену ЛСП на різних етапах розвитку мовознавства, зокрема з'ясовано, що це поняття є збірним та репрезентує найсуттєвіші властивості ХП, ПХТ, СП та ПС. У цьому аспекті запропоновано трактування *ЛСП* як сукупності лінгвістичних та дискурсивних засобів, що об'єктивують комунікативно-прагматичну установку адресата тексту, вказуючи на межі семіотичної реальності шляхом розшифрування комбінації знаків та кодів різних типів, а також за допомогою інтерпретації інтра- та екстралінгвістичних одиниць, тобто їхніх змісту та форми вираження;

- встановлено масив можливих композиційних конструктів ЛСП, однак основну увагу акцентовано на таких складниках, як зовнішній та внутрішній простори, що дозволило визначити його семіотичні ознаки, а саме тяглість, неперервність або перервність, тривимірність, а також форму, місце розташування, кордони між різноманітними системами, розмір, об'єм, глибину тощо;

- обґрунтовано комплексний характер синтагматичності, що вказує на зв'язність ЛСП, та парадигматичності, що забезпечує його цілісність. Визначено, що парадигматичні маркери лежать в основі семіосфери (Ю. М. Лотман), хронотопу (М. М. Бахтін), точкової системи твору (Б. А. Успенський) та «шляхів» простору (В. М. Топоров);

- уточнено термінологічний апарат дослідження, а також витлумачено поняття *код*, *субкод*. Наголошено, що під кодом слід розуміти сукупність знаків, упорядкованих у єдину систему за певними спільними

ознаками, властивостями чи функціями; субкодом є структурний елемент лінгвосеміотичного коду, що відбиває інформацію про реалії культурного простору. Крім того, зазначено, що структурно код може складатися не тільки із субкодів, але й форми знаків, правил відповідності та інформації, що є певним знанням про особливості ЛСП, у якому цей код функціонує. З огляду на це серед основних ознак коду виявлено неоднозначність, динамічність, локалізацію у просторі тексту та поза ним, необмеженість дії (О. В. Хлебнікова), а також конвенційність, стабільність у часі та просторі, відсутність ентропійності (О. Є. Бразговська);

– сформульовано та прокоментовано основні критерії систематизації кодових та субкодових різновидів, до яких уналежнено 1) ступінь поширення конвенції, 2) «характер домовленості», 3) природу носія та сфери використання, 4) структуру, 5) комунікативну стратегію, 6) когнітивну стратегію, а також 7) змістову експлікацію. Вказано, що кожним критерієм виокремлюють різні типи кодів, зокрема вони можуть бути загальними та авторськими; одно- та двосторонніми; вербальними, тілесними, поведінковими, мас-медійними, регуляторними, естетичними; простими та складними; кодами сприйняття, впізнання, передачі, смаку, тональними, іконографічними, іконічними, сенсорними, риторичними, стилістичними та кодами безсвідомого; буквеними, звуковими та мовленнєворуховими; герменевтичними, семічними, символічними, проайретичними та гномічними, причому останні поділяються на субкоди. Всі названі типи проілюстровано прикладами з художніх творів О. К. Глушка. Однак основну увагу звернено саме на останній критерій класифікації кодів, запропонований Р. Бартом, з огляду на його цілісність, комплексність та врахування знакової генези;

– презентовано залежність типу коду чи субкоду від характеру семіотичного знака, що функціонує в його тектоніці. Спираючись на дані знакової класифікації Б. А. Успенського, де враховано частиномовне

вираження мовних одиниць, на широкому фактичному матеріалі дослідження визначено, що в основі символічних та гномічних кодів лежать інформативні знаки; структуру семічних кодів формують перформативні знаки; функціонування герменевтичних та проайретичних кодів забезпечують формативні знаки;

- зафіксовано в ЛСП художніх творів О. К. Глушка таку кількість кодів (за спадною): семічних – 58,9%, гномічних – 18,9%, проайретичних – 11,6%, герменевтичних та символічних – по 5,2%;

- створено загальні механізми конструювання морфологічних моделей кодів та субкодів за структурно-функціональним принципом із урахуванням частиномовної представленості їхніх складників, де основну семіотичну роль відіграє КЗ;

- у морфологічних моделях герменевтичних кодів КЗ виступають більшою мірою дієслова (*завертайте, половили, гребувала*), рідше – прислівники та інфінітивні форми, що употужнюють інтерпретативну, інформативну, характеристичну й уточнювальну функційну здатність цих кодових сполук;

- у морфологічних моделях семічних кодів, згрупованих у два блоки – конотативних стихій і конотативних персонажів, виокремлено два базових КЗ, а саме іменники (*Київ, Кінбурн, Ілько*) та прикметники (*Гнилого, Бородулін*), що виконують у першій групі хронотопну, соціально-орієнтовну, експліцитно- та імпліцитно-фонову, кваліфікативну, деталізуючу, ідентифікаційну, вказівну й описово-зображувальну функції, а в другій – характеристичну, соціологічну, емоційно-експресивну, ідіостилістичну та конкретизуючу, а також функції номінації й уточнення в обох типах немічних кодів;

- у морфологічних моделях символічних кодів представлено активізацію номінативної, уточнювальної, конкретизувальної та характеристичної функцій, що відбувається завдяки іменниковій (*постоли,*

гривеник, причілку), числівниковій (*один, тищу*) та дієприслівниковій (*готуючи, обпікаючи*) парадигмам;

- у морфологічних моделях проайретичних кодів актуалізаторами найбільш значущої семіотичної інформації є переважно дієслова (*заточився, хитнулася, йшли*), інколи – інфінітивні форми (*уникнути, діждатися*), що в цілому уможлиблюють функційність кодів щодо здійснення, діяльності, власне виконання, а також репрезентації;

- у морфологічних моделях гномічних кодів, розподілених на 9 блоків за семантичним навантаженням субкодів, основний семіотичний потенціал виражено іменниками (*салом, миші, дівка*) та прикметниками (*неживий*), що об'єктивують порівняльну, емоційно-експресивну, репрезентативну, повідомлювальну й характеристичну функції. Кількісно неоднорідним виявився розподіл субкодів у культурній площині ЛСП досліджуваних творів: зооморфні – 30,3%, предметно-артефактні – 24,4%, природні – 14,0%, соматичні – 7,4%, антропні – 6,6%, архітектурні та фітонімічні – по 5,1%, харчові – 3,7%, духовні – 2,9%;

- результати аналізу категорійних параметрів КЗ дали змогу говорити про морфологічну релевантність усього масиву зафіксованих кодових та субкодових одиниць ЛСП прозового доробку О. К. Глушка, а також уможливили визначити прагматичне підґрунтя в їхньому використанні. Доведено, що авторська тенденція до використання іменників та прикметників свідчить про статичність його мовлення та мислення, а дієслова створюють динамічну картину описуваної дійсності; вживання категорії однини вказує на бажання автора постійно розширювати кордони простору через введення додаткових одиничних предметів, точок реальності, явищ, персонажів, а не шляхом «помноження» подібних чи повторів одного й того ж; категорія Р. в., що є домінантною серед усіх інших відмінкових парадигм, репрезентує принципи деталізації та уточнення, що зумовлено жанровою специфікою творів письменника;

– сферою використання результатів, отриманих під час магістерського дослідження, може стати лінгвосеміотика, лінгвістичний аналіз художнього тексту, літературознавство, лінгвістика тексту, морфологія сучасної української мови, що загалом акцентує на перспективності подальших досліджень у цьому напрямі та сприяє оптимізації комунікативної й лінгвістичної потужності кодів і субкодів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автономова Н.С. Открытая структура: Якобсон – Бахтин – Лотман – Гаспаров / Н.С. Автономова. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2009. – 503 с.
2. Анищенко И.Г., Вагин В.Н. Понятие знака в науке и искусстве [*Электронный ресурс*] / И.Г. Анищенко, В.Н. Вагин // Режим доступа: www.raai.org/about/persons/vagin/pages/znak.doc; Название с экрана.
3. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник; Практикум / Л.Г. Бабенко, Ю.В. Казарин. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2004. – 496 с.
4. Балабан Г.С. Динамічні процеси в прийменниковій системі сучасної української літературної мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Галина Степанівна Балабан. – К., 2007. – 20 с.
5. Барабошина Н.В. К методологическому обоснованию понятия «хронотоп» / Н.В. Барабошина // Вестник ОГУ. – 2012. – № 7 (143). – С. 243-247.
6. Барт Р. *S/Z*: / Пер. с фр. Г.К. Косикова и В.П. Мурат; под ред. Г.К. Косикова / Р. Барт. – 3-е изд. – М.: Академический Проект, 2009. – 373 с. – (Философские технологии).
7. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт [пер. с фр.] / сост., общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. – М.: Прогресс, Универс, 1994. – 616 с.
8. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике // М.М. Бахтин / Синергетическая парадигма. Когнитивно-коммуникативные стратегии современного научного познания. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – С. 507-514.
9. Бацевич Ф.С. *Словник термінів міжкультурної комунікації* [*Електронний ресурс*] / Ф.С. Бацевич; МОН України, ЛНУ ім. І. Франка. – К.: Довіра, 2007. – Режим доступу: <http://terminy-mizhkult-komunicacii.wikidot.com>; Назва з екрана.

10. Бенвенист Э. Общая лингвистика / под ред., со вступ ст. и коммент. Ю.С. Степанова. – М.: Издательство «прогресс», 1974. – 448 с.
11. Борисова С.А. Пространство текста как материального объекта / С.А. Борисова // Вестник ОГУ. – 2003. – № 4. – С. 158-162.
12. Бороздина И.С. Пространство как основная категория бытия в языковом отражении [*Электронный ресурс*] / И.С. Бороздина. – Режим доступа: <http://tl-ic.kursksu.ru/pdf/012-001.pdf>; Название с экрана.
13. Бразговская Е.Е. Языки и коды. Введение в семиотику культуры: учебное пособие / Е.Е. Бразговская / Перм. гос. ин-т искусства и культуры. – Пермь, 2008. – 201 с.
14. Валгина Н.С. Теория текста: учеб. пособие / Н.С. Валгина. – М.: Лотос, 2003. – 279 с.
15. Вдовина Г.В. Язык неочевидного. Учение о знаках в схоластике XVII в. / Г.В. Вдовина. – М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2009. – 648 с.
16. Венжинович Н. Позитивна репрезентація людини у фразеологізмах української мови / Н.Ф. Венжинович // Українська мова. – 2010. – № 2. – С. 33-43.
17. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматика української мови: Навчальний посібник для студентів філологічних факультетів / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська; за ред. І.Р. Вихованця. – К.: Пульсари, 2004. – 400 с.
18. Гаврилович О.Г. Зооморфный код культуры во фразеологии белорусского, русского и английского языков: сравнительно-сопоставительный анализ / О.Г. Гаврилович // Філологічні трактати. – 2012. – Т. 4. – № 1. – С. 23-28.
19. Галинська О.М. Природний код культури в українських і англійських інтертекстуальних фразеологізмах [*Електронний ресурс*] / О.М. Галинська //

Філологічні трактати. – Т. 3. – №2. – 2011. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/21929>; Назва з екрана.

20. Германова Г.Н. Аппликативность и объективность истолкования в герменевтике Х.-Г. Гадамера / Г.Н. Германова // Вестник СевКавГТИ. – 2010. – Вып. 10. – С. 16-17.

21. Германова Г.Н. Культура философского мышления: проблемы понимания / Г.Н. Германова // Вестник СевКавГТИ. – 2010. – Вып. 10. – С. 18-21.

22. Глушко О.К. Біографія [Електронний ресурс] / Біографічний портал «Відкрита Україна» // Режим доступу: <http://www.glushkoaleksandr.openua.net/bio.php>; Назва з екрана.

23. Глушко О.К. Кінбурн: історичний роман / О.К. Глушко. – К.: Рад. письменник, 1988. – 300 с.

24. Глушко О.К. Маслиновий гай: Оповідання / О.К. Глушко. – К.: Рад. письменник, 1981. – 165 с.

25. Головченко Н. Олександр Глушко: «Кожен наш вчинок записується в небесну книгу буття» [Електронний ресурс] / Н. Головченко // Режим доступу: lib.znaimo.com.ua/docs/329/index; Назва з екрана.

26. Горпинич В.О. Морфологія української мови: Підручник для студентів ВНЗ / В.О. Горпинич. – К.: Академвितдав, 2004. – 336 с.

27. Гринев-Гриневич С.В. Основы семиотики: учебное пособие / С.В. Гринев-Гриневич, Э.А. Сорокина. – М.: Флинта: Наука, 2012. – 256 с.

28. Гудков Д.Б., Ковшова М.Л. Телесный код русской культуры: материалы к словарю / Д.Б. Гудков, М.Л. Ковшова. – М.: Гнозис, 2007. – 288 с.

29. Гукетлова Ф.Н. Зооморфный код культуры в языковой картине мира: автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.02 / Фатимат Нашировна Гукетлова. – М., 2009. – 23 с.

30. Гуревич Л.С. Лингво-когнитивная теория пространства метакommunikации: автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04, 10.02.19 / Любовь Степановна Гуревич. – Иркутск, 2009. – 31 с.

31. Делез Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? / Перевод с фр. С.Н. Зенкина. – М.: Издательство «Алетеия», СПб, 1998. – 302 с. (Институт экспериментальной социологии).
32. Денисенко С.Н., Тараба І.О. Код культури і моделювання дійсності (на матеріалі фразеології) / С.Н. Денисенко, І.О. Тараба // Мова і культура. (Науковий журнал). – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – Вип. 15. – Т. I (155). – С. 11-15.
33. Дерев'янка Л. Проблема лінгвістичного статусу прийменника в системі мови [*Електронний ресурс*] / Л. Дерев'янка // Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1567/1/Derev.pdf>; Назва з екрана.
34. Диденко А.А. Проблема вербализованного иконического знака в художественном тексте / А.А. Диденко // Научный журнал КубГАУ. – 2012. – № 76 (02). – С. 1-11.
35. Ділі Дж. Основи семіотики / Дж. Ділі; пер. з англ. та наук. ред. А. Карась. – Львів: Арсенал, 2000. – 232 с.
36. Дуркина Г.С. Семантико-синтагматический аспект описания русского художественного текста: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Галина Сергеевна Дуркина. – Волгоград, 2013. – 26 с.
37. Есин А.Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения: Учебное пособие / А.Б. Есин. – 3-е изд. – М.: Флинта, Наука, 2000. – 248 с.
38. Жеребило т.в. *Словарь лингвистических терминов*. – изд. 3-е, испр. и доп. / Т.В. Жеребило. – Магас: Изд-во ИнГГУ, 2004. – 350 с.
39. Забровский А.П. Художественный текст как пространство конфликта культур / А.П. Забровский // Пространство языка – пространство культуры: материалы региональной научно-практической конференции. – М.: МАРХИ, 2013. – С. 23-25.
40. Зайнетдинова Р.А. Производство и интерпретация значения внутри культуры, семіотика и область ее применения [*Электронный ресурс*] /

- Р.А. Зайнетдинова // Режим доступа: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/4398/2/sf-to40-04.pdf>; Название с экрана.
41. Золотова Г.А. Роль грамматики в композиции текста / Г.А. Золотова // Язык. Культура. Гуманитарное знание: Научное наследие Г.О. Винокура и современность / Отв. ред. С.И. Гиндин, Н.Н. Розанова. – М.: Научный мир, 1999. – С. 131-138.
42. Зубкова Л.Г. Принцип знака в категориально-иерархической организации языка / Л.Г. Зубкова // Вестник Московского городского педагогического университета. Серия «Филологическое образование». – 2008. – № 1 (25). – С. 42-52.
43. Калько М. Аспектуальні класи українського дієслова на тлі класів З. Вендлера / М.І. Калько // Українська мова. – 2009. – № 3. – С. 17-26.
44. Кандрашкина О.О. Категории пространства, времени и хронотопа в художественном произведении и языковые средства их выражения [Текст] / О.О. Кандрашкина // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Филология. – Т. 13. – 2011. – № 2 (5). – С. 1217-1221.
45. Капічіна О.О. Феномен семіозису: історико-теоретичний аспект [Електронний ресурс] / О.О. Капічіна. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vdakk/2010_3/3.pdf; Назва з екрана.
46. Карабан А.В. Суб'єктивно-модальний характер прикметникової модифікації / А.В. Карабан // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – 2008. – № 2. – С. 147-154.
47. Карпенко Ю.О. Стилїстика топонімії [Електронний ресурс] / Ю.О. Карпенко // Режим доступу: http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2012/12/KARPENKO_STATTYA_051107.pdf; Назва з екрана.
48. Карпіловська Є. Зміни в структурі сучасної української мови та можливості їх моделювання / Є. А. Карпіловська // Українська мова. – 2011. – № 2. – С. 3-18.

49. Каяниди Л.Г. Структура пространства и язык пространственных отношений в поэзии Вячеслава Иванова: дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Леонид Геннадьевич Каяниди. – Смоленск, 2012. – 185 с.
50. Кириченко Г.С. Нариси загального мовознавства: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.: у 2 ч. / Г.С. Кириченко, С.В. Кириченко, А.П. Супрун; за ред. А.П. Супрун. – Ч. II: Основні етапи розвитку науки про мову. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 224 с.
51. Кліменкова А.М. Культурні коди як чинники формування ціннісних орієнтацій / А.М. Кліменкова // Наукові праці. Соціологія. – 2012. – Вип. 189. – Т. 201. – С. 65-69.
52. Колесник О.С. Принципи функціонування міфологічного простору: лінгвокультурологічний вимір [*Електронний ресурс*] / О.С. Колесник // Режим доступу: http://esteticamente.ru/portal/Soc_Gum/Vknlul/fil/2009_2/KOLESNYK.pdf; Назва з екрана.
53. Кольцова Л.М., Лунина О.А. Художественный текст в современной лингвистической парадигме: Учебно-методическое пособие / Л.М. Кольцова, О.А. Лунина. – Воронеж: ИПЦ ВГУ, 2007. – 50 с.
54. Кондратенко С.І. Частиномовний аналіз фітокольоризмів у творах Олеся Гончара / С.І. Кондратенко // Дослідження з лексикології і граматики української мови. – 2011. – Вип. 10. – С. 122-130.
55. Кондратьева В.В., Ларионова М.Ч. Художественное пространство в пьесах П.А. Чехова 1890-х – 1900-х гг.: мифопоэтические модели / В.В. Кондратьева, М.Ч. Ларионова. – Ростов н/Д, 2012: Изд-во «Foundation». – 208 с.
56. Костусяк Н.М. Принципи класифікації морфологічних категорій [*Електронний ресурс*] / Н.М. Костусяк // Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/1081>; Назва з екрана.

57. Костусяк Н.М. Принципи морфологічної класифікації категорії відмінка іменника / Н.М. Костусяк // Вісник Черкаського університету. – 2012. – № 7 (220). – С. 69-74.
58. Кость Г.М. Від експліцитного до імпліцитного в художньому тексті // Наукові записки. Серія: Філологічні науки. – 2009. – Вип. 81 (2) – С. 142-145.
59. Костюшкина Г.М., Бадмаева Е.С. Лингвистическая модель описания концептуальных пространств маскулинности и феминности в разноязычных культурах / Г.М. Костюшкина, Е.С. Бадмаева // Проблемы концептуальной систематизации языка, речи и речевой деятельности: материалы 4-й Всероссийской научной конференции. – Иркутск: Изд-во ИГЛУ, 2010. – С. 89-103.
60. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навчальний посібник / І.М. Кочан. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 423 с.
61. Кравцова М.А. Функции хронотопа в романах Вирджинии Вульф / М.А. Кравцова // Вісник СевНТУ. Вип. 102: Філологія: зб. наук. праць. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2010. – С. 49-53.
62. Красных В.В. Коды и эталоны культуры (приглашение к разговору) // Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей / Отв. ред. В.В. Красных, А.И. Изотов. – М.: МАКС Пресс, 2001. – Вып. 19. – С. 5-19.
63. Красных В.В. Предметный код культуры в русаком культурном пространстве / В.В. Красных // Русистика на пороге XXI века: проблемы и перспективы. Материалы международной научной конференции (москва, 8 – 10 июня 2002 г.). – М., 2003. – С. 146-148.
64. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман / Ю. Кристева // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму/ Пер. с франц., сост., вступ. сл. Г.К. Косикова. – М.: ИГ Прогресс, 2000. – С.427-457.
65. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.». – 2-е изд., перераб. / В.А. Кухаренко. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.

66. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику / Дж. Лайонз. – М.: ПРОГРЕСС, 1978. – 544 с.
67. Леонова М.В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: Навчальний посібник / М.В. Леонова. – К.: Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа», 1983. – 264 с.
68. Леута О.І. Дієслівні речення в українській літературній мові: структура, семантика, моделі: дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01 / Олександр Іванович Леута. – К., 2009. – 35 с.
69. Лингвистика текста: Учебно-методическое пособие по специальности 021700 – Филология ДС. 11 / сост. А.Г. Лапотько, Г.П. Стуколова. – Воронеж, 2004. – 55 с.
70. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю.М. Лотман. – М.: «Языки русской культуры», 1996. – 464 с.
71. Лотман Ю.М. Структура художественного текста [*Электронный ресурс*] / Ю.М. Лотман. – Режим доступа:
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Lotman/_14/php; Название с экрана.
72. Лукин В.А. Художественный текст: Основы лингвистической теории и элементы анализа / Учеб. для филол. спец. вузов / В.А. Лукин. – М.: Ось-89, 2005. – 560 с.
73. Луков В.А. Жанры и жанровые генерализации / В.А. Луков // Знание. Понимание. Умение. – 2006. – № 1. – С. 141-148.
74. Макарова О.В. Лингвометодические основы исследования архитектурно-домоустроительного кода русской лингвокультуры в целях преподавания русского языка как иностранного: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ольга Васильевна Макарова. – М., 2010. – 26 с.
75. Максимов В.В. Семиосфера / диалог (Семиотика Ю.М. Лотмана и философия слова М.М. Бахтина в контексте металлингвистического

- анализа) / В.В. Максимов // Филологические исследования. – 2007. – № 9. – С. 172-185.
76. Мартынов В.С. Символика лингвокультурных кодов в составе англоязычного художественного текста: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Владимир Сергеевич Мартынов. – М., 2009. – 21 с.
77. Маслова В.А. Лингвокультурология / В.А. Маслова. – М.: Издательский центр «Академия», 2010. – 204 с.
78. Матвійчук Т.П. Займенникова реалізація текстових категорій: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Тетяна Павлівна Матвійчук. – К., 2010. – 25 с.
79. Матюшенко О.Ю. Прагматичні аспекти декодування імпліцитної інформації у руслі когнітивних вчень / О.Ю. Матюшенко // Вісник СумДУ. Серія «Філологія». – Том 2. – 2007. – № 1. – С. 34-39.
80. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови / за ред. Л.І. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
81. Мізін К.І. Усталені порівняння крізь призму артефактного коду культури: зіставно-лінгвокультурологічний аналіз (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов) / К.І. Мізін // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2012. – Вип. 2. – С. 24-27.
82. Мороз Т.Ю. Семантико-граматична асиметрія морфологічних категорій іменника: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Тетяна Юріївна Мороз. – Харків, 2008. – 21 с.
83. Незнамова С.П. Некоторые аспекты герменевтического анализа художественного текста как философской категории / С.П. Незнамова // Вестник ВГУ. Серия : Философия. – 2010. – № 2. – С. 137-150.
84. Нёт В. Текст как пространство / В. Нёт // Критика и семиотика. – 2003. – Вып. 6. – С. 38-50.
85. Никитина Е.С. Семиотика. Курс лекций: Учебное пособие для вузов / Е.С. Никитина. – М.: Академ. Проект; Трикста, 2006. – 526 с.

86. Николина Н.А. Филологический анализ текста: учебное пособие для студ. Высш. пед. учеб. заведений / Н.А. Николина. – М.: Изд-й центр, 2003. – 256 с.
87. Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом. 2003. – 1280 с. – (Мир энциклопедий).
88. Олійник А.Д. Інтенції адресанта в комунікативному акті / А.Д. Олійник // Матеріали VI науково-практичної конференції «Наука і інновація-2010». – 2010. – Випуск 2. – С. 76-79.
89. Орлова О.В. Контекст [*Электронный ресурс*] / О.Ю. Орлова // Проблема идентичности творческой личности в философской мысли XIX – XX веков. – Режим доступа: <http://cih.ru/orlova/o/o31.html>; Название с экрана.
90. Павлова А.Б. Понятие парадигмы в космогонических текстах ведической традиции и философии Платона [*Электронный ресурс*] / А.Б. Павлова. – Режим доступа: <http://www.paradangma.ru/clause/pavlovi/1.html>; Название с экрана.
91. Павлова О.Д. Семиосфера как результат и развитие культуры [*Электронный ресурс*] / О.Д. Павлова // Режим доступа: <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/000349304/15/image/15-058.pdf>; Название с экрана.
92. Папшева А.В. Применение категории «код» в лингвокультурологии / А.В. Папшева // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – Т. 12. – 2010. – № 3(2). – С. 492-494.
93. Папян Л.Ю. Смысл и языковые структуры в художественном произведении // Вестник МГОУ Серия «Русская филология» – №3. – М.: Изд-во МГОУ, 2009. – С. 100-104.
94. Пенцова М.М. Проблема культурного кода в семиотике Ю.М. Лотмана [*Электронный ресурс*] / М.М. Пенцова // Режим доступа: <http://ehd.mgimo.ru/IORManagerMgimo/file?id=A4694522-2589-CB1C-1408-9D92C339548C>; Название с экрана.

95. Перевод и русская грамматика: учебно-методическое пособие для вузов / сост. Т.В. Ильина, О.А. Швецова, Т.М. Ломова; ред. Л.М. Носилова. – Воронеж: Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2008. – 51 с.
96. Петрович М.А. «Семиотический компромисс» между текстом и миром (роман Вештица Венко Андоновского) [*Электронный ресурс*] / М.А. Петрович // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. – 2009. – Вып. 35. – С. 129-135. – Режим доступа: <http://www.lib.csu.ru/vch/168/021.pdf>; Название с экрана.
97. Пирс Ч.С. Избранные философские произведения. Пер. с англ. / Перевод К. Голубович, К. Чухрукидзе, Т. Дмитриева. – М.: Логос, 2000. – 448 с.
98. Питерман Т.В. Сравнительный герменевтический анализ Евангельских мотивов романа Айтматова «Плаха» и романа М. Булгакова «Мастер и Маргарита» / Т.В. Питерман // Вестн. Моск. гос. обл. ун-та. Сер. Рус. филология. – 2010. – № 1. – С. 69-73
99. Полонская И.Н. Структура и процесс в семиотической концепции постструктурализма / И.Н. Полонская // Теория и практика общественного развития. – 2010. – № 3. – С. 9-13.
100. Попова З.Д. Знаковая ситуация в лингвосемиотике / З.Д. Попова // Вестник ВГУ. Серия: Гуманитарные науки. – 2005. – № 2. – С. 208-216.
101. Почепцов Г.Г. Семиотика / Г.Г. Почепцов. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 2002. – 432 с.
102. Прокофьева В.Ю. Категория пространство в художественном преломлении: локусы и топосы / В.Ю. Прокофьева // Вестник ОГУ. – 2005. – № 11. – С. 87-94.
103. Радзієвська Т.В. Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення: автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.15 / Тетяна Вадимівна Радзієвська. – К., 1999. – 22 с.

104. Рогова К.А. Интерпретация современного художественного текста (лингвистический аспект) [*Электронный ресурс*] / К.А. Рогова // Glossos, The Slavic and East European Language Resource Center. - Issue 2, Winter 2002. – 16 с.; Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/310236/>; Название с экрана.
105. Романова Т.В. Синтагматическая и парадигматическая соотнесенность элементов тематической сетки текста [*Электронный ресурс*] / Т.В. Романова. – Режим доступа: <http://publications.hse.ru/chapters/57739509>; Название с экрана.
106. Руднев Ю.А. Анализ хронотопа художественного текста: возможность подхода к проблеме [*Электронный ресурс*] / Ю.А. Руднев. – Режим доступа: http://zhelty-dom.narod.ru/literature/txt/chronotop_jr.htm; Название с экрана.
107. Садченко В.Т. Вторичный семиозис в художественном тексте: автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.01 / Валентина Тарасовна Садченко. – Владивосток, 2009. – 38 с.
108. Салимова Д.А. Время и пространство как категории текста: теория и опыт исследования (на материале поэзии М.И. Цветаевой и З.Н. Гиппиус): монография / Д.А. Салимова, Ю.Ю. Данилова. – М.: Флинта: Наука, 2009. – 200 с.
109. Сальников А.А. Парадигмальные основания мировоззрения: к постановке проблемы / А.А. Сальников // Вестник военного университета. – 2011. – № 1(25). – С. 15-20.
110. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля. – К., 2010. – 844 с.
111. Селіванова О.О. Методи дослідження тексту в сучасній лінгвістиці [*Електронний ресурс*] / О.О. Селіванова. – Режим доступа: selivanova.net/.../the%20main%20methods%20...; Назва з екрана.
112. Семиотика: пособие для студентов / Автор-составитель Скрипник К.Д. – Ростов-на-Дону: РИО Ростовского филиала Российской таможенной академии, 2000. – 127 с.

113. Сколоздра О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі / О. Сколоздра // Вісник Львів. ун-ту. Серія філол. – 2010. – Вип. 50. – С. 355-360.
114. Снитко О.С. Коды культуры у мовній об'єктивація дійсності / О.С. Снитко // *Studia Linguistica* : зб. наук. праць. – К. : ВГЦ: Київський університет. – Вип. 1. – 2008. – С. 115-121.
115. Соломоник А.Б. Словарь семиотических терминов [*Электронный ресурс*] / А.Б. Соломоник. – Режим доступа: <http://it-claim.ru/Persons/Solomonick/DictionarOfSemiotictermsRus.pdf>; Название с экрана.
116. Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка (Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства) / Ю.С. Степанов; отв. ред. В.П. Нерознак. – М.: «Наука», 1985. – 336 с.
117. Степанова Н.И. Коды культуры: семиотический и культурологический аспекты / Н.И. Степанова // Идеи и идеалы. – Т. 2. – 2012. – № 1 (11). – С. 130-136.
118. Студенова О.В. Синтагматическое поле «путешествие» в русской художественной литературе XIX – XX веков / О.В. Студенова // Вестник ВГУ. Серия «Филология. Журналистика». – 2007. – № 2. – С. 112-117.
119. Сулимов В.А. Литературный текст в интеллектуальном пространстве современной культуры: автореф. дис. ... докт. культурологии: 24.00.01 / Владимир Александрович Сулимов. – СПб, 2009. – 48 с.
120. Суминова Т.Н. Текст, контекст, гипертекст...(Размышления о художественном произведении) / Т.Н. Суминова // Общественные науки и современность. – 2006. – №3. – С. 169-176.
121. Теория текста: учебное пособие / Ю.Н. Земская, И.Ю. Качесова, Л.М. Комиссарова, Н.В. Панченко, А.А. Чувакин. – М.: Флинта, Наука, 2010. – 132 с.

122. Тесленко Н.О. Рефенційна семантика вказівних займенників: когнітивний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Наталя Олександрівна Тесленко. – Донецьк, 2010. – 22 с.
123. Толстая С.М. Акциональный код символического языка культуры: движение в ритуале // Концепт движения в языке и культуре / Отв. ред. Т.А. Агапкина. – М.: Издательство «Индрик», 1996. – С. 89-103.
124. Топоров В.Н. Пространство и текст / В.Н. Топоров // Текст: семантика и структура. – М., 1983. – С. 227-284.
125. Топоров В.Н. Модель мира (мифопоэтическая) / В.Н. Топоров // *Мифы народов мира: Энциклопедия*. – М., 1980. – Т. 2. – С. 161-166.
126. Тураева З.Я. Лингвистика текста: учеб. пособие / З.Я. Тураева. – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.
127. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 223 с.
128. Успенский Б.А. Ego Loquens: Язык и коммуникационное пространство / Б.А. Успенский. – М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2007. – 320 с.
129. Успенский Б.А. Дейксис и вторичный семиозис в языке / Б.А. Успенский // Вопросы языкознания. – 2011. – № 2. – С. 3-30.
130. Устинова Н.А. Пищевой код традиционной культуры Среднего Приобья: этнолингвистический аспект: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Наталья Александровна Устинова. – Томск, 2011. – 12 с.
131. Фенко М.І. Функціонально-категорійні параметри прикметника та прислівника в семантико-синтаксичній структурі речення: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Марія Ярославівна Фенко. – Луцьк, 2009. – 22 с.
132. Филат Т.В. Пространственно-временной континуум рассказа И.С. Шмелева «По приходу» (к проблеме соотнесённости поэтики времени и пространства рассказа с темпоральностью и пространственностью «Лета Господнего») / Т.В. Филат // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». – 2012. – № 1(3). – С. 75-79.

133. Философия: Энциклопедический словарь / под ред. А.А. Ивина. – М.: Гардарики, 2004. – 1072 с.
134. Фоменко О.С. Мовне відображення американської національної ідентичності в кодах культури (на матеріалі прізвищ американських штатів і міст) [*Електронний ресурс*] / О.С. Фоменко // Режим доступу: http://www.philology.kiev.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2011_34/303_3_16.pdf; Назва з екрана.
135. Хлебникова О.В. Семиотические коды в философском тексте [*Электронный ресурс*] / О.В. Хлебникова // Электронный научный журнал «Вестник Омского государственного педагогического университета». – Вып. 2006. – Режим доступа: <http://www.omsk.edu/article/vestnik-omgpu-11.pdf>; Название с экрана.
136. Худолей Н.В. Художественный текст как транслятор культурного кода нации [*Электронный ресурс*] / Н.В. Худолей // Режим доступа: <http://www.kgau.ru/new/all/konferenc/konferenc/2013/g25.pdf>; Название с экрана.
137. Чернявская В.Е. Лингвистика текста. Поликодовость, интертекстуальность, итередискурсивность: Учебное пособие / В.Е. Чернявская. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 248 с.
138. Чертов Л.Ф. Знаковость: опыт теоретического синтеза идей о знаковом способе информационной связи. – СПб: Издательство Санкт-Петербургского университета, 1993. – 338 с.
139. Чертов Л.Ф. Особенности пространственного семиозиса / Л.Ф. Чертов // Метафизические исследования. – Вып.11. Язык. – СПб, 1999. – С. 140-155.
140. Чувакин А.А. Теория текста: объект и предмет исследования / А.А. Чувакин // Критика и семиотика. Вып. 7. – Новосибирск: НГУ, 2004. – С. 88-97.
141. Шаев Ю.М. Текст как герменевтический феномен [*Электронный ресурс*] / Ю.М. Шаев // Режим доступа:

www.pglu.ru/lib/publications/University.../uch_2012_XVII_00023.pdf; Названіє с екрана.

142. Шарманова Н.М. Коди культури та їх репрезентація в усталених словесних комплексах / Н.М. Шарманова // Філологічні студії. – 2013. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 194-204.

143. Шафиков С.Г. Теорія семантичного поля і компонентної семантики його одиниць: Учебное пособие / С.Г. Шафиков. – Уфа, 1999. – 88 с.

144. Швець Я.І. Мовний символ як особливий мовний знак / Я.І. Швець // Теоретичні засади, прийоми й методи лінгвістичних досліджень. – 2010. – № 9. – С. 225-228.

145. Шевченко Н.И. Философия духовной культуры: русская традиция: монография / Н.И. Шевченко, В.А. Котеля; БГТУ им. В.Г. Шухова; ГУК «БГЦНТ». – Белгород: Изд-во БГТУ, 2009. – 234 с.

146. Шевчук О.С. Стилiстичні функції часток / О.С. Шевчук // Українська мова і література в школі. – 1976. – № 5. – С. 24-33.

147. Шестакова С.О. Мотивація сучасних українських фітонімів / С.О. Шестакова // Українська мова. – 2010. – № 2. – С. 44-49.

148. Шипнівська О.О. Структурно-семантичні та функціональні характеристики міжчастиномовної морфологічної омонімії сучасної української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ольга Олександрівна Шипнівська. – К, 2007. – 22 с.

149. Шкурат А.С. Інформація крізь призму теорії інформації та мовознавства / А.С. Шкурат // Наукові праці [Текст]: науково-методичний журнал. – Т. 70. – Вип. 57. Філологія / ред. Н. П. Матвєєва [та ін.]. – Миколаїв: МДГУ імені П. Могили, 2007. – С. 103-107.

150. Щербачук Л. Культурні коди через призму негачії у фразеологічній системі української мови [Електронний ресурс] / Л. Щербачук // Режим доступу:

[http://philology.kiev.ua/library/zagal/Movni i konceptualni 2011 37/509 516.pdf](http://philology.kiev.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2011_37/509_516.pdf)

f; Назва з екрана.

151. Щирова И.А., Гончарова Е.А. Многомерность текста: понимание и интерпретация: Учебное пособие / И.А. Щирова, Е.А. Гончарова. – СПб.: ООО «Книжный Дом», 2007. – 472 с.

152. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко. – М.: Петрополис, 1998. – 432 с.

153. Ягунова Е.В. Композиционная и смысловая структуры художественного текста. Экспериментальное исследование связности [*Электронный ресурс*] /

Е.В. Ягунова // Режим доступа:

<http://megaling.ulif.org.ua/attachments/article/206/Jagunova-tezy.pdf>; Название с

экрана.